Vrijwilligersbeleid
in de gemeente Leusden

Rekenkameronderzoek
naar het vrijwilligersbeleid
in de gemeente Leusden

December 2020

REKENKAMERCOMMISSIE
VALLEI & VELUWERAND

COLOFON

De rekenkamercommissie

De rekenkamercommissie Vallei en Veluwerand is een gemeenschappelijke onafhankelijke rekenkamercommissie van de gemeenten Barneveld, Bunnik, Bunschoten, Leusden, Nijkerk, Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg en Zeewolde.

De externe commissie bestaat uit een voorzitter en vier leden: de heer J. van Zomeren (voorzitter), mevrouw F.T. van de Vlierd (lid), de heer M. Pen (lid), de heer J.G.W. Scheltinga (lid) en de heer H.M. ter Beek (lid). De commissie heeft twee ambtelijke onderzoekers / secretarissen: mevrouw I.M.T. Spoor en mevrouw M. Barel-Glashouwer.

Foto voorkant afkomstig van https://nov.nl/mensen maken nederland/

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting 4
1. Inleiding 5
1.1 Aanleiding onderzoek 5
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen 5
1.3 Onderzoekaanpak 6
1.4 Afbakening 7
2. Bevindingen 8
2.1 Vrijwilligersbeleid in Leusden 8
2.2. Doelgroep vrijwilligersbeleid 10
2.2.1 Doelgroep landelijk 10
2.2.2 Doelgroep Leusden 15
2.3 Duurzame inzet vrijwilligers stimuleren 17
2.3.1 Onderzoek NLvoorelkaar naar vrijwillige inzet 17
2.3.2 Onderzoek burgerpeiling naar vrijwillige inzet 18
2.3.3 Onderzoek Motivaction naar vrijwillige inzet 18
2.3.4 Erasmus Universiteit- advies duurzame inzet vrijwilligers 19
2.3.5 Reden om wel of niet vrijwilliger te zijn in Leusden en knelpunten 20
2.4 Uitvoering vrijwilligersbeleid Leusden door Lariks 23
2.4.1 Rol van Lariks 23
2.4.2 Vrijwilligersactiviteiten Lariks 24
2.4.3 Sociaal domein activiteiten waar vrijwilligers bij betrokken zijn 25
2.4.4 Bewonersinitiatieven 26
2.4.5 Informatie en communicatie 26
2.4.6 Deelname aan activiteiten van Lariks 27
2.5 Vergelijking met andere gemeenten 28
2.6 Doelstellingen gerealiseerd? 30
2.7 Impact COVID-19 en stimulering vrijwilligerswerk 30
2.7.1 Impact covid-19 op huidige vrijwilligerswerk 31
2.7.2 Stimuleren vrijwilligerswerk 31
3. Conclusies en aanbevelingen 33
3.1 Conclusies 33
3.2 Aanbevelingen 34
4. Bestuurlijke reactie college en nawoord rekenkamercommissie
4.1 Bestuurlijke reactie 35
4.2 Nawoord rekenkamercommissie 35

Bijlage 1 Bronnenlijst 36
Bijlage 2 Respondenten 38
Bijlage 3 Beleidskaders van de gemeente Leusden relevant voor vrijwilligerswerk en mantelzorgondersteuning in de periode 2010-2019- ontwikkeling van doelstellingen 39

Bijlage 4 Financieel overzicht vrijwilligersbeleid gemeente Leusden 44
Bijlage 5 Gegevens vergelijkbare gemeenten Leusden..... 45
Bijlage 6 Doelstelling uit beleidskader 2017 en 2018 en realisaties 47
Bijlage 7 E-mail verzoek invullen vragenlijst vrijwilligers gemeente Leusden..... 50

Bestuurlijke samenvatting

Aanleiding onderzoek

Algemeen wordt verwacht dat in Nederland en ook in Leusden in de nabije toekomst steeds meer een beroep wordt gedaan op vrijwilligers vanwege de terugtredende overheid op tal van maatschappelijke terreinen. Een effectief gemeentelijk vrijwilligersbeleid is dan van belang. Omdat de raad in Leusden geen goed inzicht had in de effectiviteit van dit beleid is de rekenkamercommissie gevraagd om de effectiviteit en de toekomstgerichtheid van het vrijwilligersbeleid te onderzoeken.

Uitvoering onderzoek

In het onderzoek heeft de rekenkamercommissie gemeentelijke documenten bestudeerd, interviews gehouden met gemeenteambtenaren en medewerkers van de welzijnsorganisatie Lariks. En een online vragenlijst is uitgezet onder diverse vrijwilligers in Leusden. Daarnaast is er nog een online sessie georganiseerd met enkele vrijwilligers.

Lariks voert vrijwilligersbeleid uit

Het beleid is in Leusden ontwikkeld en opgesteld door de gemeente. De welzijnsorganisatie Lariks voert dit vrijwilligersbeleid uit. Dit doen zij door het organiseren en ondersteunen van diverse activiteiten voor vrijwilligers. Bijvoorbeeld de Huiskamer van Leusden, de Matchbeurs, trainingen en workshops voor vrijwilligers en het mantelzorgcompliment. De vrijwilligers die in het onderzoek geraadpleegd zijn, beoordelen deze activiteiten positief.

Inzicht in omvang vrijwilligersgroep is beperkt en risico voor de toekomst

In de gemeente Leusden is het percentage actieve inwoners (51,5%) hoger dan het landelijk gemiddelde (43,9%). Volgens de gemeente zijn er in Leusden dan ook voldoende vrijwilligers en verloopt het vrijwilligerswerk naar tevredenheid. Kijkend naar andere gemeenten van vergelijkbare grootte die in het onderzoek zijn betrokken, constateert de rekenkamercommissie echter dat de inzet van vrijwilligers in Leusden ten opzichte van vergelijkbare gemeenten achterblijft. In zes van de acht onderzochte gemeenten is het percentage actieve vrijwilligers (inclusief mantelzorgers) groter dan in Leusden. De conclusie uit het onderzoek is dat de gemeente geen volledig inzicht heeft in de omvang van de groep actieve inwoners en dit ook niet monitort.

De rekenkamercommissie concludeert dat de opstelling van de gemeente een risico inhoudt voor de toekomst. Als de gemeente niet de vinger aan de pols houdt en niet tijdig constateert of en waar de inzet van vrijwilligers afneemt, kunnen maatschappelijke activiteiten in de toekomst onder druk komen te staan.

Advies van rekenkamercommissie

De rekenkamercommissie geeft vier aanbevelingen die er met name op gericht zijn om het inzicht in de omvang van de vrijwilligersgroep te verbeteren en de omvang in de toekomst te vergroten.

1. Inleiding

In het voorjaar van 2019 heeft de rekenkamercommissie met de raadsleden van de werkgroep financiële verantwoording in Leusden gesproken over onderwerpen voor een rekenkameronderzoek. Eén van de besproken onderwerpen was vrijwilligersbeleid. In dat gesprek en het vervolggesprek op 23 september 2019 zijn de verschillende invalshoeken verkend. Vastgesteld werd dat het onderwerp afbakening verdient om het hanteerbaar te houden. In de kern gaat het om de vraag of het vrijwilligersbeleid van de gemeente effectief is.

Definitie vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk betreft werkzaamheden die "in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald worden verricht ten behoeve van anderen of de samenleving" (Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, eerste deelrapportage van de interdepartementale commissie vrijwilligersbeleid, 1980).

Meestal dragen vrijwilligersactiviteiten bij aan een maatschappelijk doel en worden ze gedaan voor anderen, zonder dat daar een beloning tegenover staat. Naast het maatschappelijke aspect heeft vrijwilligerswerk vaak ook een sociale functie. Door vrijwilligerswerk kunnen sociale contacten en sociale netwerken ontstaan die belangrijk zijn voor de sociale samenhang in de samenleving.
Activiteiten met betekenis voor eigen familie worden meestal niet tot vrijwilligerswerk gerekend. Daarentegen worden mantelzorg, langdurige zorg voor zieke familieleden of vrienden, wel tot het vrijwilligerswerk gerekend.
Het vrijwilligersbeleid van de gemeente is het geheel aan doelen en maatregelen om vrijwilligerswerk te ondersteunen. Het kan daarbij gaan om het verstrekken van subsidies, professionele ondersteuning, het bieden van voorzieningen of faciliteiten. Lariks, de welzijnsorganisatie in Leusden, voert het vrijwilligersbeleid van de gemeente uit.

1.1 Aanleiding onderzoek

De vraag van de raadsleden naar een rekenkameronderzoek naar het vrijwilligersbeleid had geen directe aanleiding. De raadsleden hadden geen signalen dat het gemeentelijke beleid niet goed ingevuld zou zijn. De vraag kwam voort uit een gebrek aan inzicht in de effecten van het vrijwilligersbeleid van de gemeente. De raadsleden achten een effectief beleid van groot belang, aangezien er in de gemeente Leusden evenals in de rest van Nederland steeds meer een beroep wordt gedaan op vrijwilligers vanwege de terugtredende overheid op tal van gebieden. Denk bijvoorbeeld aan decentralisaties in het sociaal domein, buurtinitiatieven voor versterking van sociale cohesie of groenbeheer door inwoners.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling
Doel van het onderzoek is inzicht verkrijgen in de effectiviteit en de toekomstgerichtheid van het vrijwilligersbeleid en zo nodig aanbevelingen doen voor verbeteringen.

Onderzoeksvragen

Om dit doel te bereiken heeft de rekenkamercommissie de volgende hoofd- en sub-vragen geformuleerd:

In hoeverre is het vrijwilligersbeleid in Leusden effectief en gericht op een duurzame inzet van vrijwilligers op de lange termijn?

1. Hoe is het vrijwilligersbeleid in Leusden vormgegeven? Welke beleidsdoelstellingen heeft de gemeente? Heeft de gemeente succesfactoren benoemd voor het bereiken van de doelstellingen?
2. Wat is de doelgroep van het vrijwilligersbeleid en heeft de gemeente deze in beeld?
3. Wat doet de gemeente en wat kan de gemeente doen om de (duurzame) inzet van vrijwilligers op de lange termijn te stimuleren?
4. Hoe wordt het beleid uitgevoerd? Wat is de rol van de gemeente en Lariks daarbij?
5. Hoe is het vrijwilligersbeleid in Leusden georganiseerd vergeleken met andere gemeenten?
6. Worden de doelstellingen bereikt?
7. Hoe ervaren de vrijwilligers in Leusden de rol van de gemeente en Lariks? Op welke wijze kan het vrijwilligerswerk volgens de vrijwilligers gestimuleerd worden?

1.3 Onderzoekaanpak

In het onderzoek zijn documenten bestudeerd (zie bronnenlijst bijlage 1), vervolgens zijn interviews gehouden met de portefeuillehouder, ambtenaren en een teamleider van Lariks (zie bijlage 2).

Daarnaast is in juni 2020 een online vragenlijst uitgezet onder diverse vrijwilligers in Leusden. De rekenkamercommissie heeft van de gemeente Leusden en Lariks e-mailadressen ontvangen van 54 vrijwilligersorganisaties en kerken, 44 (sport)verenigingen en 9 scholen en kinderopvangorganisaties. Aan deze organisaties is via de mail verzocht om aan de vrijwilligers te vragen een online vragenlijst in te vullen (zie bijlage 7). 139 vrijwilligers hebben gereageerd waarvan 96 vrijwilligers de gehele vragenlijst hebben doorlopen. De vragen bestonden uit open en gesloten vragen over het vrijwilligerswerk in Leusden.

- ✓ Het eerste gedeelte van de vragenlijst had betrekking op de motivatie om vrijwilliger te worden, te blijven of ermee te stoppen. Ook is gevraagd wat de grootste knelpunten zijn (zie paragraaf 2.3).
- ✓ Het tweede gedeelte van de vragenlijst had betrekking op de activiteiten vanuit Lariks. Welke ondersteuning wordt gebruikt en hoe heeft men de activiteiten van Lariks ervaren (zie paragraaf 2.4.2).
- ✓ Als laatste is er nog een vraag gesteld over de impact van COVID-19 op het huidige vrijwilligerswerk van de respondenten (zie paragraaf 2.7.1).

In vervolg op de online vragenlijst is een zogenaamde 'Versnellingskamer' georganiseerd. Voor de uitvoering van dit deel van het onderzoek heeft de rekenkamercommissie externe expertise ingehuurd bij het bureau Spilter. De Versnellingskamer is een methodiek waarbij deelnemers met behulp van tablets/ laptops met elkaar in discussie kunnen gaan. De resultaten uit de online vragenlijst zijn besproken, bediscussieerd en uitgediept onder begeleiding van de consultants van Spilter. Iedere deelnemer kan zijn/haar mening geven en deze worden *realtime* zichtbaar. Voordeel van deze methode is dat er zonder dominantie en hiërarchie meningen uitgewisseld kunnen worden.

Oorspronkelijk was het de bedoeling om de Versnellingskamer fysiek te organiseren in het gemeentehuis van Leusden. Vanwege de coronamaatregelen kon de fysieke bijeenkomst niet plaatsvinden en is gekozen voor een

digitale bijeenkomst. Deelnemers konden met hun eigen computer vanuit huis inloggen en via een videoverbinding met elkaar discussiëren. Er hadden zich 31 mensen aangemeld om aanwezig te zijn bij deze Versnellingskamer. Helaas deden er maar vijf vrijwilligers daadwerkelijk online mee. De centrale vraag in de Versnellingskamer was om met ideeën te komen om het vrijwilligerswerk in Leusden te stimuleren (zie paragraaf 2.7.2).

De resultaten van het documentenonderzoek, de interviews, de online vragenlijst en de Versnellingskamer zijn voorgelegd aan de respondenten voor een check op de feiten. De reacties van de respondenten zijn verwerkt. Vervolgens zijn de conclusies en aanbevelingen toegevoegd aan het rapport (hoofdstuk 3). Het volledige rapport is voorgelegd voor aan het college van B&W voor een bestuurlijke reactie. Deze bestuurlijke reactie is opgenomen aan het einde van dit rapport met aansluitend het nawoord van de rekenkamercommissie (hoofdstuk 4).

1.4 Afbakening

Het onderzoek heeft zich gericht op alle vrijwilligers en mantelzorgers in de gemeente Leusden, dus zowel op vrijwilligers die onder de vrijwilligersverzekering van de gemeente Leusden vallen als vrijwilligers die actief zijn bij verenigingen, maatschappelijke organisaties en kerken.

2. Bevindingen

In dit hoofdstuk gaan we in op het vrijwilligersbeleid van de gemeente Leusden en we proberen een beeld te schetsen van de mensen die vrijwilligerswerk verrichten, zowel landelijk als in Leusden.

2.1 Vrijwilligersbeleid in Leusden

In deze paragraaf gaan we in op de vragen:
Hoe is het vrijwilligersbeleid in Leusden vormgegeven? Welke beleidsdoelstellingen heeft de gemeente? Heeft de gemeente succesfactoren benoemd voor het bereiken van de doelstellingen?

Beleidskaders
In 2009 had de gemeente Leusden nog een aparte beleidsnotitie vrijwilligersbeleid en mantelzorgers voor de periode t/m 2011. Vanaf 2012 is het vrijwilligersbeleid onderdeel geworden van het beleidskader Wmo 2012-2015. In dit beleidskader is een apart hoofdstuk (prestatieveld) gewijd aan de ondersteuning aan mantelzorgers en vrijwilligers Daarin gaat de gemeente Leusden uit van onderstaande basisfuncties voor de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers zoals die door de VNG, het ministerie van VWS en andere organisaties zijn geformuleerd (beleidsnotitie 2010-2011, gemeentelijke ondersteuning aan mantelzorgers en vrijwilligers in de gemeente Leusden).

Ondersteuning van het vrijwilligerswerk:
1. Vertalen maatschappelijke ontwikkelingen: visie en concreet beleid ontwikkelen op grond van maatschappelijke ontwikkelingen;
2. Verbinden en makelen: verschillende maatschappelijke partijen met elkaar verbinden en actief samenwerkingsverbanden tot stand brengen;
3. Versterken: ondersteunen en versterken van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties;
4. Verbreiden: vrijwilligerswerk onder de aandacht brengen;
5. Verankeren: opgedane kennis en ervaring vastleggen en goede uitvoering borgen.

Ondersteuning van mantelzorgers:
1. Informatie en advies: informatie aanbieden op verschillende manieren en aanbieden van deskundig advies
2. Begeleiding en emotionele steun: begeleiding van langere trajecten en persoonlijke ondersteuning
3. Educatie: zowel gericht op de mantelzorger als de verzorgende;
4. Praktische hulp en respijtzorg (alle voorzieningen die de mantelzorgtaken tijdelijk en volledig overnemen, zodat de mantelzorger tijdelijk de zorg uit handen wordt genomen);
5. Financiële en materiële hulp: tegemoetkoming in de kosten en materiële voorzieningen.

Vanaf 2015 zijn vrijwilligerswerk en mantelzorgondersteuning niet meer als item uitgewerkt in het beleidskader, maar integraal opgenomen. Vanaf dat moment is het sociaal beleid gericht op een aantal thema's en minder gericht op doelgroepen. In het meest recente sociaal beleidskader (vastgesteld in juni 2019) richt het beleid zich op de volgende thema's: inclusieve samenleving, eenzaamheid, jeugdhulp, arbeidsparticipatie, armoede en omgaan met mensen met verward gedrag en dementie.

Voor alle beleidsterreinen binnen de gemeente Leusden, en dus ook voor het vrijwilligersbeleid, wordt het principe gehanteerd van de 'samenleving voorop'. In 2011 is de gemeente hiermee gestart, als gevolg van de bezuinigingen en de daaruit voortvloeiende kerntakendiscussie. De gemeente Leusden vond dat zij zich vooral bezig moeten houden met de kerntaken en andere taken zoveel mogelijk aan de samenleving moeten overlaten.

De 'samenleving voorop' houdt in dat de gemeente de inwoners de gelegenheid geeft om taken van de gemeente over te nemen. Het is de bedoeling dat inwoners in actie komen en zelf initiatief nemen. De inwoners krijgen de vrijheid om taken op hun eigen manier uit te voeren. De gemeente geeft ruimte aan initiatieven en creativiteit, ondersteunt en faciliteert. Samen met inwoners wil de gemeente kijken waar behoefte aan is en hoe die vervuld kan worden.

In 2019 heeft de gemeente de 'Samenleving voorop' geëvalueerd (raadsbesluit kernwaarden Samenleving voorop, 31 januari 2019). Conclusie uit de evaluatie was dat de gemeente Leusden wil doorgaan met het stimuleren van initiatieven vanuit de samenleving, en dat nog meer nadruk gelegd zal worden op gezamenlijke verantwoordelijkheid en partnerschap. De gemeente staat niet boven de partijen, maar is gelijkwaardig aan de andere partners. Verder wil ze nog meer ruimte geven aan creativiteit en inwoners de mogelijkheid geven te pionieren en te streven naar innovatie en vernieuwing.

Uit interviews blijkt dat met name in Achterveld de inwoners actief zijn en zelf initiatief nemen. Achterveld beschikt over een grote groep vrijwilligers. Respondenten geven aan dat Achterveld een hechte gemeenschap is, waar inwoners van nature en van oudsher voor elkaar klaar staan. In andere delen van de gemeente Leusden is het saamhorigheidsgevoel volgens respondenten minder.

Doelstellingen

In het Wmo beleidskader van 2012-2015 zijn diverse concrete doelstellingen voor vrijwilligersondersteuning en voor mantelzorgondersteuning opgenomen (zie bijlage 3). In de beleidskaders daarna (2015-2016, 2017-2018) is de hoofddoelstelling van de gemeente met betrekking tot het vrijwilligerswerk 'Samen aan de slag om de saamhorigheid in Leusden te versterken'. Deze doelstelling is in deze beleidskaders verder uitgewerkt in subdoelstellingen, maar deze zijn minder concreet dan de doelstellingen uit het beleidskader van 2012-2015. Bijlage 3 laat de ontwikkelingen van doelstellingen zien in de opvolgende beleidskaders. In het meest recente beleidskader (2019-2022), dat de gemeenteraad in juli 2019 heeft vastgesteld, worden de doelstellingen op hoofdlijnen weergegeven en zijn niet verder uitgewerkt. De gemeente streeft in dit beleidskader naar een samenleving waarin mensen oog hebben voor elkaar met een sterke basisinfrastructuur waar samen vorm aangegeven wordt. Om dit te bereiken werkt de gemeente samen met inwoners, ondernemers, bedrijven, vrijwilligers(organisaties), verenigingen, en instellingen. Volgens de gemeentelijke visie is de samenwerking met diverse partijen terug te zien in de vele activiteiten die door vrijwilligers, mantelzorgers, (sport)verenigingen en maatschappelijke partners worden gedaan.

De beleidsdoelstellingen zijn wel uitgewerkt in afzonderlijke uitvoeringsprogramma's in activiteiten met actoren en eventuele indicatoren. Aan de hand van de uitvoeringsprogramma's gaat de gemeente in gesprek met Lariks, de welzijnsorganisatie die het vrijwilligersbeleid uitvoert. Over de prestaties die geleverd moeten worden en de activiteiten (zie hoofdstuk 2.4) worden afspraken gemaakt.

Succesfactoren
In de beleidskaders en de uitvoeringsprogramma's worden geen expliciete succesfactoren benoemd voor het bereiken van de doelstellingen ten aanzien van vrijwilligers- en mantelzorgbeleid en ook niet voor de overige doelstellingen in het sociaal domein. Maar er staat wel in de beleidskaders dat een cultuurwijziging en mentaliteitsverandering bij organisaties, professionals en inwoners nodig is om de beleidsveranderingen in het sociaal domein (de zogeheten transformatie) een succes te laten worden (pagina 4 beleidskader 2017-2018). Inwoners moeten ervan doordrongen worden dat ze meer zelf en met hulp van anderen hun eigen problemen kunnen oplossen (beleidskader 2015-2016, pag 15). De gedragsverandering kan gezien worden als een belangrijke succesfactor. De gemeente ziet zich zelf als regievoerder van het veranderproces in het sociaal domein en stelt dat het alleen op gang komt als iedereen meedoet (beleidskader 2015-2016 , pag 15).

2.2. Doelgroep vrijwilligersbeleid

In deze paragraaf gaan we in op de vraag:
Wat is de doelgroep van het vrijwilligersbeleid en heeft de gemeente deze in beeld?
We gaan in op het landelijk beeld, op het beeld dat uit de online vragenlijst in Leusden naar voren komt en vervolgens op het inzicht dat de gemeente heeft in de doelgroep.

2.2.1 Doelgroep landelijk
Het Centraal Bureau voor de Statistiek voert regelmatig onderzoek uit naar vrijwilligerswerk (Onderzoek Sociale Samenhang en Welzijn). In de periode 2012 t/m 2017 zijn jaarlijks ongeveer 7500 inwoners bevraagd naar hun sociale en maatschappelijke participatie.

Uit het CBS onderzoek in 2017 blijkt dat bijna de helft van de bevolking van 15 jaar en ouder vrijwilligerswerk doet en dat dit aandeel sinds 2012 redelijk constant is gebleven (CBS, Vrijwilligerswerk wie doet het?, dec 2017; CBS, vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven, juli 2018). De groep van 75 jaar en ouder verricht duidelijk minder vrijwilligerswerk. Het verschil in inzet tussen de overige leeftijdscategorieën is niet zo groot (zie figuur 2.1). De leeftijdsgroep 35-45 jaar verricht het meeste vrijwilligerswerk.

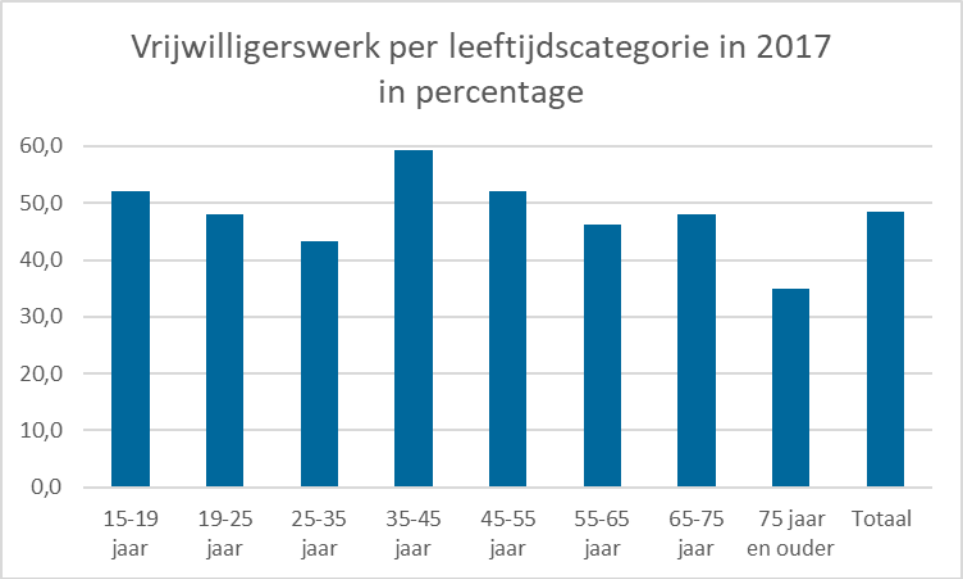

Figuur 2.1 Vrijwilligers per leeftijdscategorie, 2017
(Bron: CBS, vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven, juli 2018).

Het CBS geeft aan dat het opleidingsniveau, religieuze betrokkenheid en arbeidsmarkpositie van invloed zijn op het verrichten van vrijwilligerswerk. Mensen met een hoger opleidingsniveau zijn vaker vrijwilliger dan mensen met een lager opleidingsniveau (zie figuur 2.2). Verder zijn mensen die behoren tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijk groepering vaker actief als mensen die niet kerkelijk gezind zijn. Daarbij zijn mensen die tot de protestantse kerk (PKN) en gereformeerde kerk horen het vaakst actief (zie figuur 2.3).

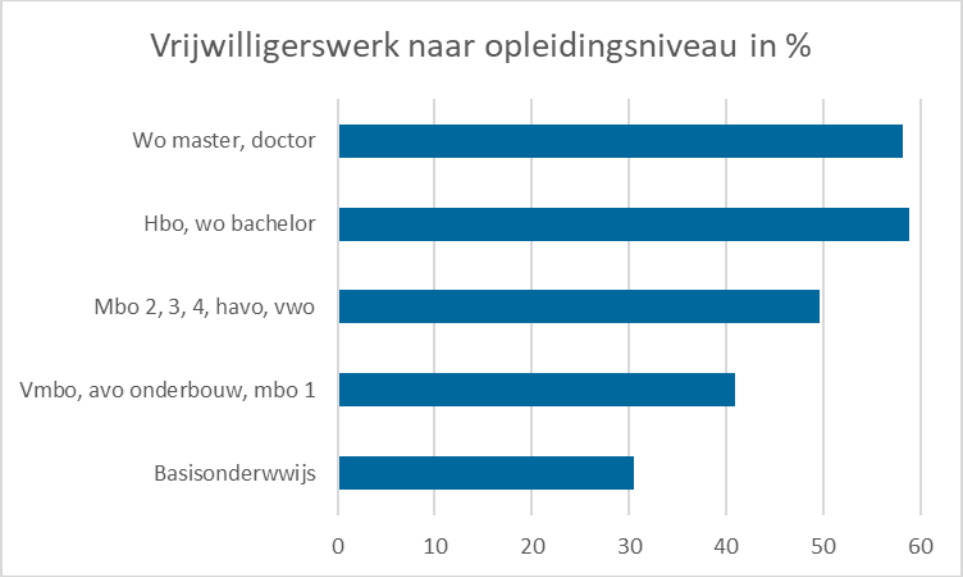

Figuur 2.2 Aandeel vrijwilligers naar opleidingsniveau 2017
(Bron: vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven, juli 2018).

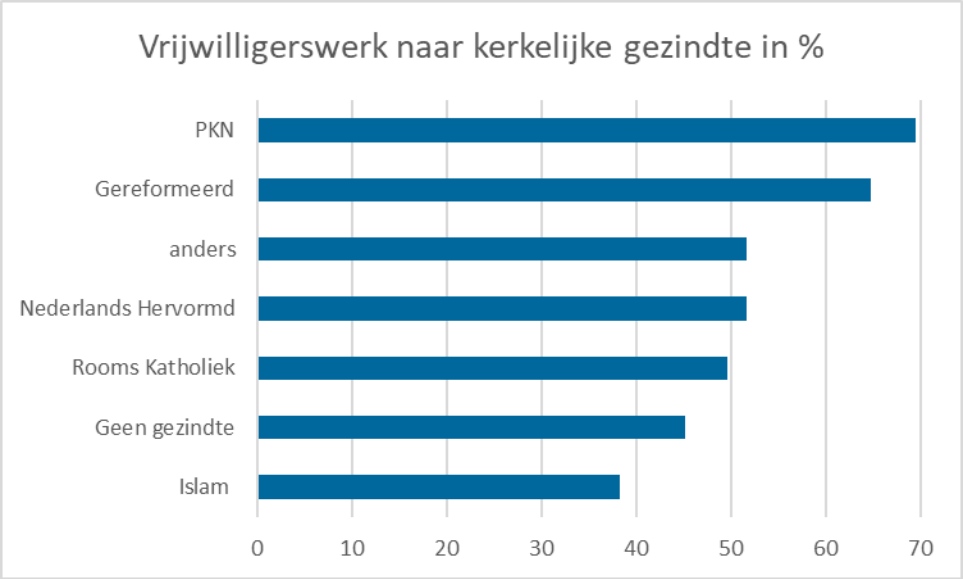

Figuur 2.3 Aandeel vrijwilligers naar kerkelijke gezindte, 2017
De indeling in kerkelijk gezindte is afkomstig van het CBS. Zo bestaat de Nederlands Hervormde kerk formeel niet meer en is sinds 2004 onderdeel van de PKN. Ook gereformeerde kerken zijn (deels) onderdeel geworden van de PKN. De rekenkamercommissie gaat ervan uit dat de respondenten in het CBS onderzoek zich nog wel met de genoemde kerkgemeenschappen identificeren.

(Bron: CBS, vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven, juli 2018).

Mensen die vrijwilligerswerk verrichten doen dit het vaakst bij de sportvereniging of school (zie figuur 2.4). Maar het gemiddeld aantal uren dat per week besteed wordt, is bij sportverenigingen en scholen niet het grootst. De meeste uren worden besteed aan jeugdorganisaties en de minste uren aan activiteiten voor de wijk of buurt (zie figuur 2.6).

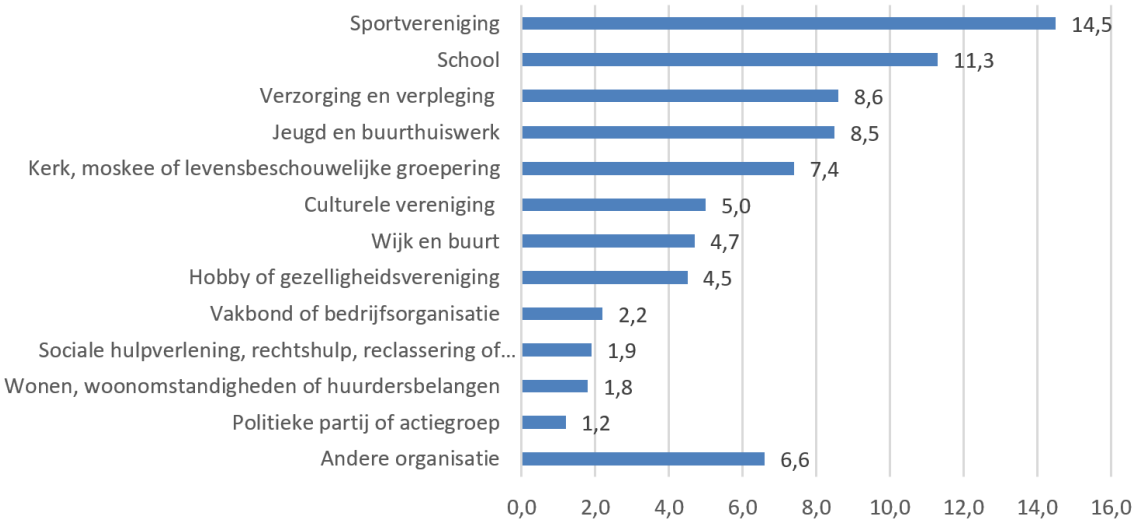

Figuur 2.4 Vrijwilligerswerk naar organisatie, 2017
(Bron: CBS, vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven, juli 2018).

In de online vragenlijst is aan vrijwilligers uit de gemeente Leusden gevraagd in welke sector zij vrijwilliger zijn. 124 vrijwilligers hebben deze vraag beantwoord (zie figuur 2.5). De percentages vertegenwoordigen het aantal vrijwilligers dat aangevinkt heeft in een bepaalde sector vrijwilliger te zijn. Opgemerkt moet worden dat er geen sprake is van een representatieve steekproef, de percentages zijn niet representatief voor de totale vrijwilligersdoelgroep in Leusden. De meeste vrijwilligers in Leusden (42%) lijken op basis van deze steekproef actief te zijn als mantelzorger of in de sociale hulpverlening (burenhulp en naastenhulp). Terwijl volgens 'waarstaatjegemeente.nl' zowel landelijk als in Leusden ongeveer 14% actief is als mantelzorger (zie tabel 2.1). Het aandeel vrijwilligers dat actief is in Sportverenigingen (17%) en onderwijs (12%) uit de online vragenlijst lijkt wel overeen te komen met het landelijke beeld.

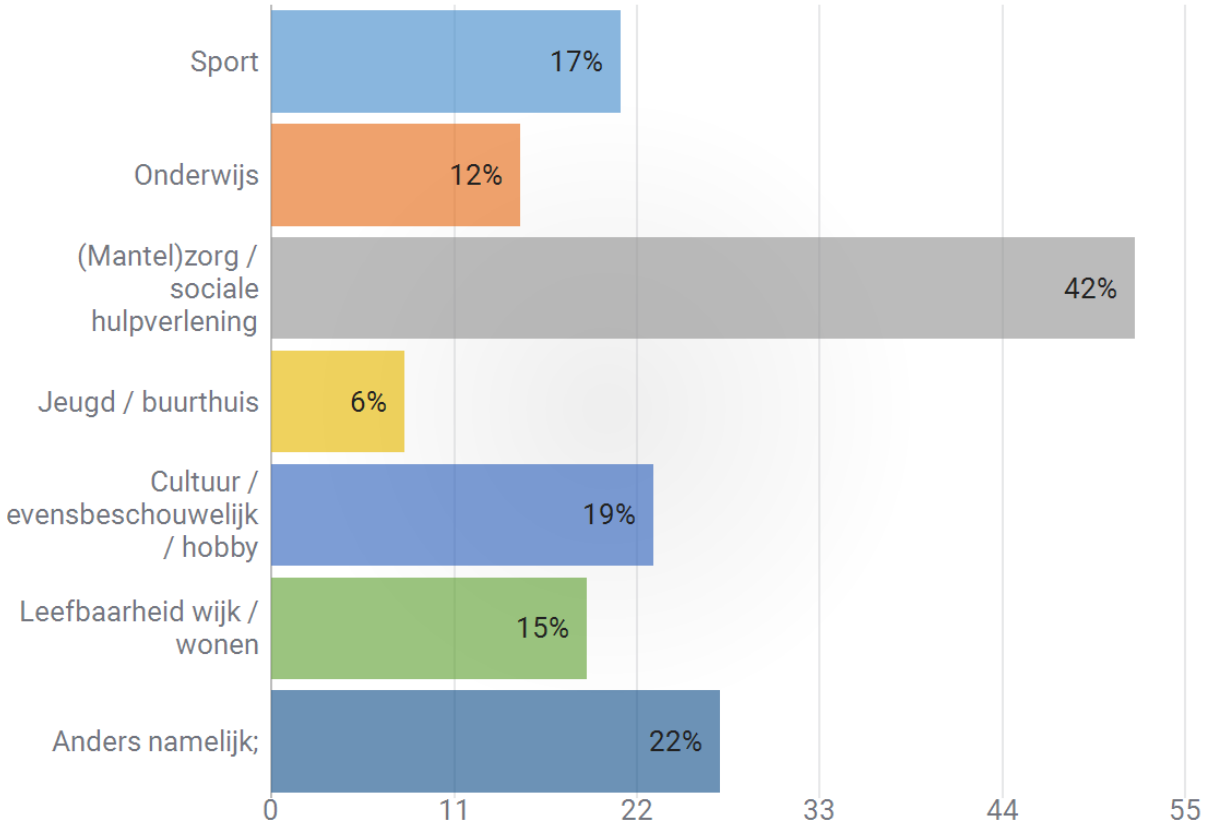

Figuur 2.5 Resultaten online vragenlijst- Percentage vrijwilligers per sector in de gemeente Leusden.

Figuur 2.6 Uren besteed aan vrijwilligerswerk naar organisatie, 2017
(Bron: CBS, vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven, juli 2018).

Het aantal uren dat mensen aan vrijwilligerswerk besteden varieert. De meeste vrijwilligers in Nederland besteden gemiddeld minder dan één uur per week aan vrijwilligerswerk (zie figuur 2.7). Uit de online vragenlijst komt naar voren dat vrijwilligers in Leusden meer uren per week besteden aan vrijwilligerswerk. De meeste vrijwilligers (39%) besteden drie tot acht uur. Kanttekening hierbij is dat het onderzoek niet representatief is voor de totale vrijwilligersdoelgroep in Leusden.

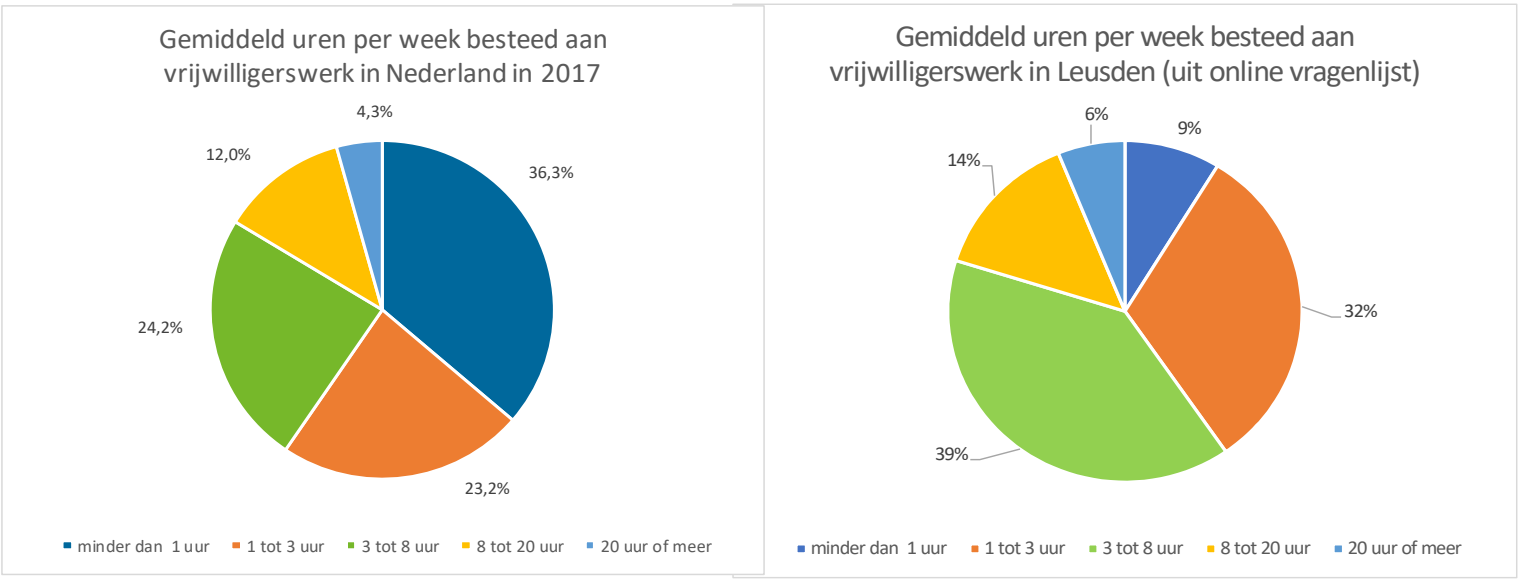

Figuur 2.7 Aantal uren per week besteed aan vrijwilligerswerk volgens CBS in 2017 (links) en volgens online vragenlijst Leusden in 2020 (rechts). (Bron: CBS, vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven, juli 2018).

Op de website waarstaatjegemeente.nl zijn ook cijfers te vinden over inzet van vrijwilligers en het verlenen van mantelzorg per gemeente. De bron van deze gegevens zijn de gezondheidsmonitoren van de GGD's, CBS en RIVM. Hieruit blijkt dat 29,7% van de mensen (van 19 jaar en ouder) in Nederland vrijwilligerswerk verricht en 14,7% mantelzorg verleent.

De afwijking in de cijfers over het vrijwilligerswerk van waarstaatjegemeente (29,7%) en het CBS (49%) is mogelijk te verklaren uit het feit dat gegevens van het CBS betrekking hebben op de groep van 15 jaar en ouder en de gegevens van waarstaatjegemeente op de groep van 19 jaar en ouder. Daarnaast is de vraag in het CBS onderzoek of men vrijwilligerswerk heeft gedaan wat specifieker gesteld, waardoor mensen bepaalde activiteiten wel als vrijwilligerswerk zien, terwijl dit wellicht bij waarstaatjegemeent.nl niet het geval is.

2.2.2 Doelgroep Leusden

Het percentuele aantal vrijwilligers in Leusden is hoger dan het gemiddelde in Nederland. Dit blijkt uit de gegevens van waarstaatjegmeente.nl (zie tabel 2.1).

Tabel 2.1 Het percentage vrijwilligers en mantelzorgers (19 jaar en ouder) in 2016 in Leusden en in Nederland

	% vrijwilligerswerk (2016)	% mantelzorg verlenen (2016)
Gemeente Leusden	36.8 %	14.7 %
Nederland	29.7 %	14,2 %

Inzicht van gemeente in vrijwilligersgroep

De rekenkamercommissie constateert dat de gemeente Leusden niet actief bezig is met het verkrijgen van inzicht in de vrijwilligersdoelgroep. Dit wordt door respondenten niet nodig geacht, omdat het vrijwilligerswerk in Leusden naar tevredenheid verloopt. Daarnaast wil de gemeente geen zaken opleggen aan vrijwilligers, maar wil ze aansluiten bij initiatieven vanuit de samenleving. Dit komt voort uit het beleid van 'de Samenleving voorop', waar in paragraaf 2.1 al op in is gegaan. Ook geven ambtelijke respondenten aan dat er in Leusden meer aanbod van vrijwilligers is dan vraag.

De gemeente Leusden heeft een 'LeusdenPanel', waarmee inzicht in de vrijwilligersdoelgroep verkregen zou kunnen worden. Het Leusdenpanel is een groep mensen aan wie periodiek vragen worden gesteld over uiteenlopende onderwerpen. Het digitale panel is in 2009 ontwikkeld en opgezet in samenwerking met I&O Research.
Echter, een gepland onderzoek (volgens het beleidskader Sociaal domein 2015-2016) via het LeusdenPanel naar de bereidheid van inwoners om zich in te zetten voor anderen is niet uitgevoerd. Ook een aangekondigd onderzoek in 2014 en 2015 (volgens het beleidskader Sociaal Domein 2012-2015) naar vrijwilligers bij sportverenigingen en culturele verenigingen is niet uitgevoerd. Respondenten geven aan dat dit te maken had met andere prioriteiten en beschikbare capaciteit.

Het meest recente onderzoek onder vrijwilligers betreft een onderzoek naar regeldruk en administratieve lasten bij vrijwilligersorganisaties en dit onderzoek is in 2012 uitgevoerd, ruim 8 jaar geleden. In dit onderzoek zijn tien

vrijwilligersorganisaties geïnterviewd, het geeft o.a. inzicht in het proces van subsidieaanvragen, maar geeft niet echt inzicht in de totale doelgroep van vrijwilligers.

Zoals al eerder vermeld, geven respondenten aan dat Leusden beschikt over relatief veel actieve vrijwilligers. Dit zou komen doordat het opleidingsniveau en het inkomen gemiddeld hoog zijn in Leusden. Verder zouden er meer dan gemiddeld 65-plussers wonen in de gemeente Leusden, die met name actief zijn als zorgvrijwilliger. Het verband tussen het opleidingsniveau en het percentage actieve vrijwilligers wordt ook door het CBS onderzoek bevestigd (figuur 2.2). Het CBS onderzoek geeft echter niet aan dat de groep 65 plussers het meeste vrijwilligerswerk doet (figuur 2.1).

Respondenten geven verder aan dat er goed zicht is op de groep vrijwilligers. Dit komt onder meer doordat Lariks goed en regelmatig contact heeft met de wijkverenigingen waar vrijwilligers actief zijn. Bemoeienis met vrijwilligers van sportverenigingen en scholen heeft de gemeente niet direct. Hoewel de gemeente in het voorjaar van 2020 met diverse sportverenigingen en organisaties het 'sport en beweegakkoord' heeft gesloten, waardoor er indirect wel sprake is van betrokkenheid. Voor de uitvoering van dit akkoord heeft de gemeente Leusden medio 2020 een sport-en beweegmakelaar aangetrokken. Deze zal de verenigingen ondersteunen, ook op gebied van vrijwilligerswerk.

Mantelzorgers

Mantelzorgondersteuning is onderdeel van het integrale takenpakket van Lariks. Lariks voert ook de Regeling mantelzorgcompliment uit voor de gemeente, zij denken daardoor een goed zicht te hebben op de mantelzorgdoelgroep.

In 2018, heeft Lariks een behoeftenonderzoek uitgevoerd onder 525 mantelzorgers. Hieruit bleek onder andere dat er waardering is voor het mantelzorgcompliment en dat er weinig gebruik wordt gemaakt van respijtzorg, 66% geeft aan er geen gebruik van te maken. (Respijtzorg is vervangende zorg die mantelzorgers de mogelijkheid biedt om hun zorgtaken tijdelijk over te dragen). Mantelzorgers vragen vooral hulp aan familie en vrienden (58%), maar ook aan de huisarts (35%) en aan Lariks (29%). Verder was er behoefte aan lotgenotencontact (25%), cursussen en workshops (17%), wandelen (13%), deskundigheidsbevordering (13%). In het jaarverslag van 2018 staat dat Lariks naar aanleiding van het onderzoek extra aandacht heeft besteed aan respijtzorg in de mantelzorgkrant en in de nieuwsbrieven.

Recent heeft de vrijwilligersorganisatie 'Van Onder Op' in samenwerking met studenten van de Hogeschool Utrecht, Movisie en Vilans een onderzoek uitgevoerd naar het welzijn van mantelzorgers in Leusden (Adviesrapport Hogeschool Utrecht, Wie zorgt er voor de mantelzorger?, 22 januari 2020). Dit onderzoek is uitgevoerd onder 32 mantelzorgers, twee professionals en de verantwoordelijk wethouder. Uit het onderzoek komt naar voren dat mantelzorgers pas de gewenste ondersteuning en informatie verkrijgen, als ze daarom vragen. Dat is niet voor alle mantelzorgers weggelegd. Door de verdergaande digitalisering is het met name voor oudere mantelzorgers lastig om de juiste informatie te verkrijgen. Mantelzorgers zijn niet op de hoogte welke ondersteuning ook vanuit vrijwilligersorganisaties allemaal mogelijk is. Tevens blijkt uit het onderzoek dat de samenwerking tussen mantelzorgers en professionals vaak niet optimaal is, omdat niet duidelijk is wie de regie heeft. Het onderzoek heeft dertien aanbevelingen opgeleverd die er met name toe moeten leiden dat de ondersteuning van mantelzorgers wordt verbeterd. Het rapport is in januari 2020 aangeboden aan de gemeente Leusden.

Verder doet Leusden mee met een tweejarig project 'In voor Mantelzorg'. Het project moet leiden tot oplossingsrichtingen voor de volgende drie vraagstukken: 1) Hoe zorg ik voor mijn naaste samen met beroepskrachten, 2) hoe houd ik het zorgen voor mijn naaste vol, 3) hoe geef ik op een goede manier ondersteuning aan mijn naaste? Dit project wordt gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (www.invoormantelzorg.nl). Aan het project doen naast de gemeente Leusden, 10 gemeentes en twee landelijke organisaties mee: Movisie en Vilans. Het project is in augustus 2019 gestart. De deelnemende gemeenten zijn samen met verschillende lokale organisaties aan de slag gegaan. Voor de beantwoording van de vraagstukken hebben zij hebben zogeheten 'kennisrugzakken' opgesteld met lokale en landelijke kennis, tools en praktijkvoorbeelden (zie ook www.invoormantelzorg.nl).

2.3 Duurzame inzet vrijwilligers stimuleren

In deze paragraaf gaan we in op de vraag: *Wat doet de gemeente en wat kan de gemeente doen om de (duurzame) inzet van vrijwilligers op de lange termijn te stimuleren?*

Daarbij gaan we eerst in op landelijke onderzoeken naar vrijwillige inzet, vervolgens op de situatie in Leusden en de resultaten uit de online vragenlijsten.

2.3.1 Onderzoek NLvoorelkaar naar vrijwillige inzet

Zowel in 2018 als in 2019 hebben het platform NLvoorelkaar.nl en de Erasmus Universiteit Rotterdam onderzoek gedaan naar de inzet van vrijwilligers (Trendrapport vrijwillige inzet 2019, Trendrapport vrijwillige inzet 2020). De onderzoekers hebben trends in beeld gebracht naar aanleiding van activiteiten op het digitale platform NLvoorelkaar.nl. Tevens hebben ze een vrijwilligersonderzoek uitgevoerd in 2018 en 2019 onder respectievelijk bijna 5000 en ruim 7000 vrijwilligers.

De onderzoekers concludeerden in 2018 dat de animo voor vrijwilligerswerk (exclusief mantelzorg) de komende tijd zal afnemen. Als oorzaken voor deze afname worden genoemd de vermindering van de werkloosheid, toenemende mantelzorgtaken en de individualisering van de maatschappij. Mede door de vergrijzing van de bevolking zou deze trend zich naar alle waarschijnlijkheid blijven voortzetten. Maar in 2019 concluderen de onderzoekers dat er sprake lijkt van een trendbreuk en dat er voor het eerst in vijf jaar verwacht wordt dat vrijwilligers meer vrijwilligerswerk gaan doen. De oorzaken zijn nog onbekend, maar mogelijk heeft dit te maken met het feit dat mensen meer bereid zijn om flexibel vrijwilligerswerk te verrichten (eenmalige hulpvragen) dan structureel vrijwilligerswerk.

Volgens de trendonderzoekers wordt ook de flexibiliteit van vrijwilligerswerk steeds belangrijker. In 2019 kwam dit nog sterker naar voren dan in 2018. Daarnaast is het van belang is dat het vrijwilligerswerk aansluit bij talent, vaardigheden en passie van de vrijwilliger.

Verder blijkt dat het zoeken naar vrijwilligerswerk op online platforms toeneemt. En dat vrijwilligers die via een online platform aan de slag gaan gemiddeld meer dagdelen vrijwilligerswerk doen dan bij het traditionele vrijwilligerswerk. Een digitaal vrijwilligersplatform leidt volgens de onderzoekers tot een duurzame inzet voor de maatschappij. Op de digitale platforms zijn zowel aanbieders van hulp als vragers van hulp actief en ook de

hulpvragen nemen toe. De hulpvragen door particulieren (zonder de hulp of betrokkenheid van een professional) op de onderzochte platforms waren in 2019 toegenomen met 66% (van 6600 tot 11.000)

Uit het onderzoek in 2019 kwam verder naar voren dat meer mensen open staan voor vrijwilligerswerk omdat ze behoefte hebben aan nieuwe contacten. 52 % van de respondenten vindt het opdoen van nieuwe contacten een belangrijke reden om vrijwilligerswerk te doen.

2.3.2 Onderzoek burgerpeiling naar vrijwillige inzet

De burgerpeiling van waarstaatjegemeente.nl uit 2018 geeft informatie over de vrijwillige inzet in de nabije toekomst en de reden om geen vrijwilligerswerk te doen. Zie tabel 2.2 en 2.3 .

Tabel 2.2: Inzet vrijwilligerswerk in de nabije toekomst in Nederland

(Bron: Burgerpeiling 2018, waarstaatjegemeente.nl)

	in %
Vrijwilliger, actief en zal dit blijven	37
Niet actief, maar zal dit worden	16
Actief maar zal dit niet blijven doen	2
Niet actief, zal dit ook niet worden	22
Weet niet	23

Tabel 2.3: Reden om geen vrijwilligerswerk te doen in Nederland

(Bron: Burgerpeiling 2018, waarstaatjegemeente.nl)

(meerdere antwoorden mogelijk)	in %
Tijdsgebrek/ te druk	63
Gezondheid	16
Geen interesse /behoefte	21
Anders	12
Weet niet wat voor vrijwilligerswerk ik kan doen	6
Weet niet hoe ik aan vrijwilligerswerk kan komen	2
Kan geen geschikt vriwilligerswerk vinden	2

De belangrijkste redenen dat mensen geen vrijwilligerswerk doen volgens de burgerpeiling is omdat ze te druk zijn en er geen tijd voor hebben.

2.3.3 Onderzoek Motivaction naar vrijwillige inzet

Onderzoek van Motivaction (Factsheet: publieksonderzoek ‘draagvlak participatiesamenleving is geen garantie voor toename vrijwilligerswerk’, 12 maart 2016) laat zien dat het type burgerschapsstijl bepaalt hoeveel vrijwilligerswerk er gedaan wordt. Motivaction verwacht dat er in de toekomst minder vrijwilligers werk wordt gedaan, doordat er steeds minder plichtsgetrouwe burgers zullen zijn. Plichtsgetrouwe inwoners zijn vaak afkomstig uit de traditionele burgerij en zijn vaak maatschappelijk betrokken bij de directe leefomgeving. De onderzoekers van Motivaction verwachten dat de plichtsgetrouwe inwoners zullen verdwijnen en dat meer dan

50% van de inwoners over tientallen jaren gerekend kunnen worden tot zogeheten pragmatici. Deze inwoners zijn carrièregericht, individualistisch en materialistisch. Het eigen belang gaat bij deze inwoners boven het publieke belang. Daarnaast onderscheidt Motivaction structuurzoekers en verantwoordelijken. Verantwoordelijken zijn vaak maatschappijkritisch en maatschappelijk betrokken. Structuurzoekers zijn vaak weinig maatschappelijk betrokken en voelen zich meestal niet erkend door de overheid (zie figuur2.8). Door de toe- en afname van bovengenoemde burgerschapsstijlen verwachten de onderzoekers van Motivaction dat inwoners in de toekomst minder vrijwilligerswerk zullen doen. Dat concluderen zij mede uit de verdeling van de vrijwilligersinzet in 2016 over de verschillende burgerschapsstijlen (zie figuur 2.9).

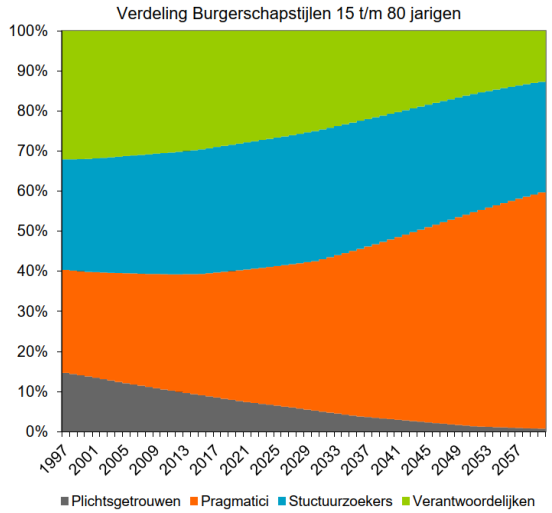

Figuur 2.8: Verdeling burgerschapstijlen uit onderzoek van Motivaction, 2016.

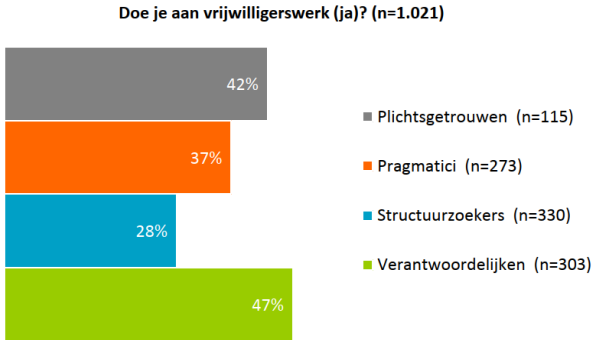

Figuur 2.9: Percentage vrijwilligerswerk over de verschillende burgerschapsstijlen (uit onderzoek van Motivaction, 2016).

2.3.4 Erasmus Universiteit- advies duurzame inzet vrijwilligers

Zoals uit bovenstaande onderzoeken zijn er verschillende verwachtingen over de duurzame inzet van vrijwilligers. Uit cijfers van het CBS blijkt dat de vrijwillige inzet de afgelopen jaren vrij constant gebleven is. Er is geen gebrek aan vrijwilligerspotentieel. Ook in Leusden lijkt er geen sprake van een gebrek aan vrijwilligers. De uitdaging voor organisaties is vooral om de aanwezige vrijwillige energie op de juiste manier te gebruiken en niet te verspillen. Dit komt ook naar voren in een studie van de Erasmus Universiteit Rotterdam uit 2011 (Hoe derde-partijen, zoals overheden, bedrijven en fondsen, hedendaags 'vrijwilligerswerk', 'vrijwilligersmanagement' en de civil society kunnen bevorderen). Adviezen die in het artikel van de Erasmus universiteit in het kader van de duurzame inzet worden gegeven zijn:

- Creëer en/of faciliteer omgevingen in buurten en wijken waar sociale netwerken en betrokkenheid van burgers kunnen ontstaan. In een dergelijk omgeving kan vraag naar vrijwilligers leiden tot aanbod van vrijwilligers.
- Betrek vrijwilligers en -vrijwilligersorganisaties bij het overheidsbeleid dat hen raakt. Organiseer een actieve dialoog tussen verschillende betrokken organisaties.
- Steeds meer derde-partijen houden zich actief bezig met vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld onderwijsinstellingen (maatschappelijke stage), sociale diensten (sociale activering), bedrijven (maatschappelijk ondernemen,

werknemersvrijwilligerswerk). Overheden moeten dergelijke vrijwilligersprojecten ondersteunen en verder ontwikkelen met nieuwe partijen.

- Aan overheden wordt geadviseerd om zich in de communicatie niet te veel te richten op burgers die geen vrijwilligerswerk doen, maar vooral op burgers die dit wel doen en daarvoor erkenning en waardering uitspreken.
- Overheden moeten durven investeren in professionals, die vrijwilligers(organisaties) begeleiden en ondersteunen bij de uitvoering en zorgen voor de goede randvoorwaarden.

2.3.5 Reden om wel of niet vrijwilliger te zijn in Leusden en knelpunten

In de interviews geven ambtelijke respondenten aan dat het aanbod van vrijwilligers in Leusden groter is dan de vraag. Deze respondenten verwachten niet dat er in de gemeente Leusden de komende jaren een probleem zal zijn in het aanbod van vrijwilligers. Dat neemt niet weg dat de gemeente Leusden en Lariks ervan doordrongen zijn dat het belangrijk is om de groep vrijwilligers vast te houden. Vrijwilligers die deelnamen aan de 'Versnellingskamer' noemen overigens voldoende aanbod van vrijwilligers (in de toekomst) wel een knelpunt.

Uit de online vragenlijst komt naar voren dat het maatschappelijke en sociale aspect de belangrijkste reden is om vrijwilliger in Leusden te blijven (zie figuur 2.10). Antwoorden die vrijwilligers gaven waren bijvoorbeeld 'verbondenheid met leden, andere vrijwilligers 'of 'dat ik veel kan betekenen voor iemand met dementie en voor hun mantelzorger'. Maar er waren ook antwoorden die een onderliggend probleem blootleggen. Antwoorden zoals 'Er is niemand anders 'of ' te weinig vrijwilligers om het over te nemen'. 9% van de vrijwilligers doet het voor de vereniging waar zij vaak zelf -of hun (klein)kinderen lid van zijn.

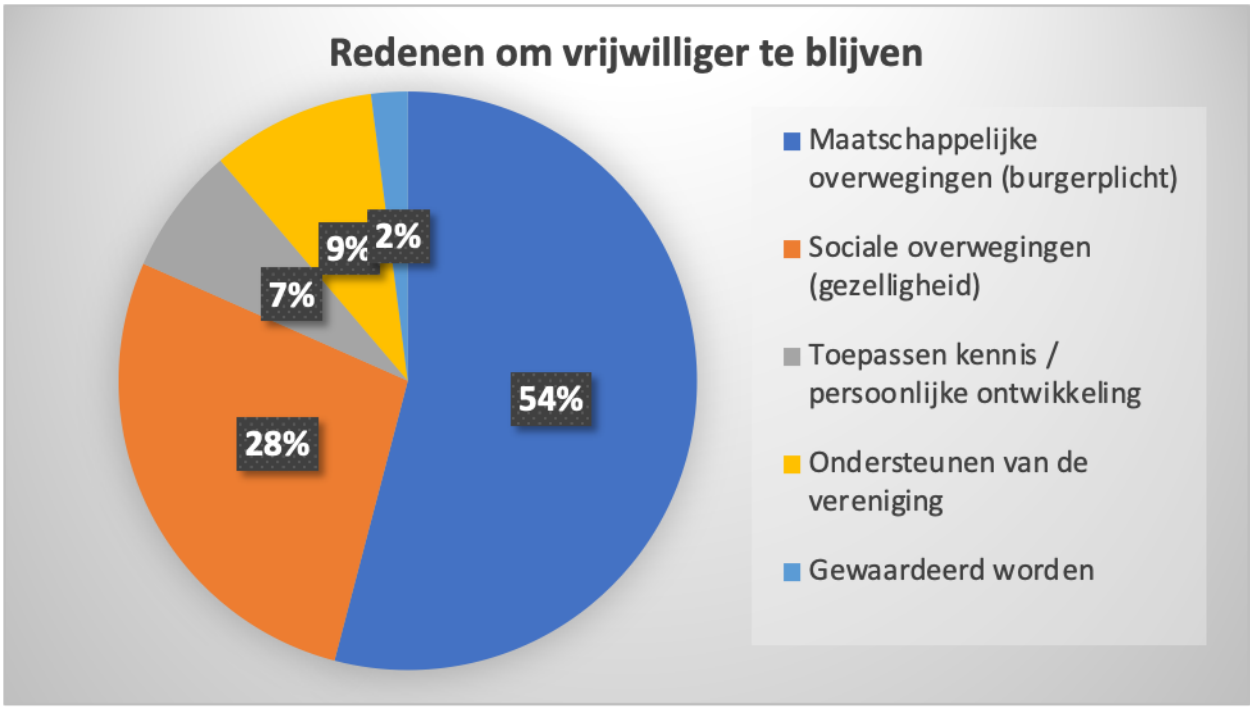

Figuur 2.10 Resultaat online vragenlijst- Redenen om vrijwilliger te blijven.

De belangrijkste reden om met vrijwilligerswerk te stoppen is 'Leeftijd / gezondheid' (50%), zo blijkt uit de online vragenlijst (zie figuur 2.11). De belangrijkste reden daarna is 'het niet meer hebben van tijd of zin' (25%). Gebrek aan waardering wordt ook genoemd, maar slechts in 6% van de gevallen. Ook het opheffen van een vereniging of vervanging is door 15% van de vrijwilligers genoemd als reden om met vrijwilligerswerk te stoppen. De antwoorden zijn bijvoorbeeld 'Ik treed terug zodra een opvolger is gevonden dan wel de vereniging ophoudt te bestaan.' of 'als professionals dit werk overnemen en het daardoor niet meer nodig is.'

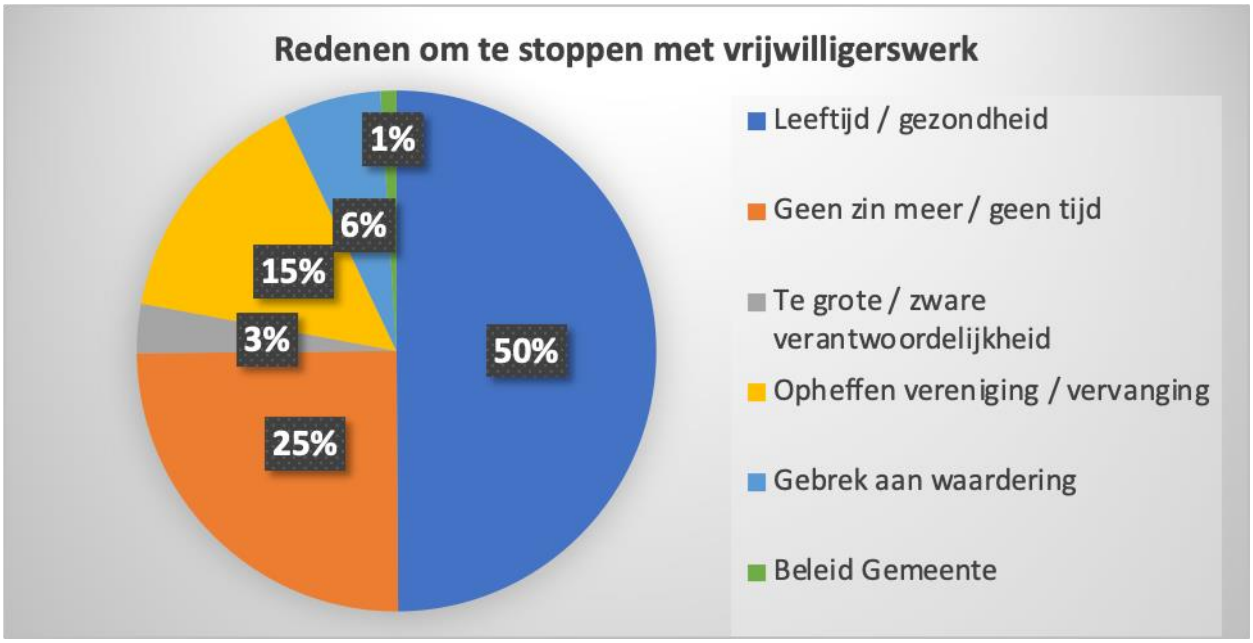

Figuur 2.11 Resultaat online vragenlijst- Redenen om te stoppen met vrijwilligerswerk.

In de online vragenlijst is ook aan de vrijwilligers gevraagd om knelpunten te benoemen in het vrijwilligerswerk (zie figuur 2.12). Opvallend is dat maar 6% van de vrijwilligers 'veroudering van de vrijwilligersgroep' in hun antwoorden heeft genoemd als voornaamste knelpunt, terwijl 50% van vrijwilligers aangaf dat leeftijd en gezondheid een reden is om te stoppen. Daarnaast is opvallend dat 18% onvoldoende waardering en ondersteuning een knelpunt noemt terwijl dit voor slechts 6% een reden was om te stoppen met vrijwilligerswerk. Een derde van de vrijwilligers geeft het ontbreken van tijd als het voornaamste knelpunt op. Het coronavirus (COVID-19) wordt in 10% van de respondenten genoemd als huidig knelpunt.

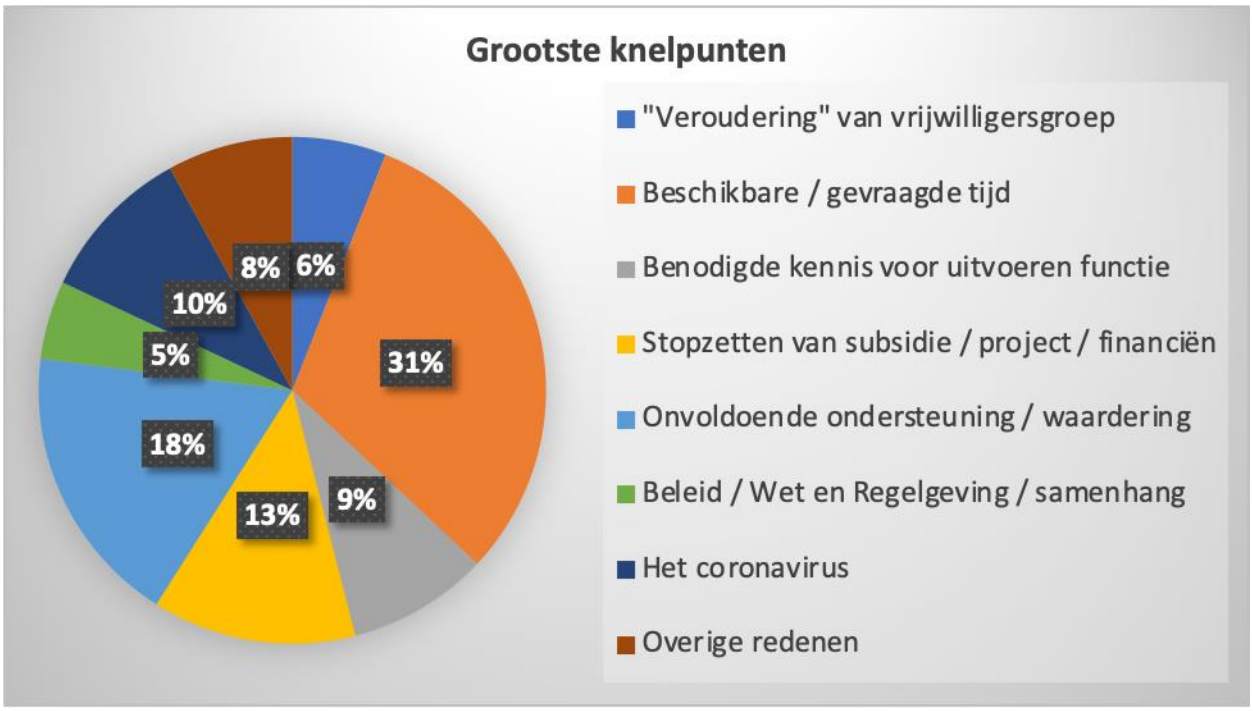

Figuur 2.12 Resultaat online vragenlijst- Grootste knelpunten in het vrijwilligerswerk.

In onderstaande tabel zijn alle motivaties om vrijwilligerswerk te starten, te blijven doen en te stoppen en de knelpunten naast elkaar gezet. De diverse redenen uit de figuren 2.10 t/m 2.12 zijn verder samengevoegd tot zoveel mogelijk overeenkomstige onderwerpen. Opvallend is dat de knelpunten die genoemd worden blijkbaar nauwelijks tot geen reden zijn om te stoppen met vrijwilligerswerk.

Tabel 2.5: Redenen om vrijwilligerswerk te starten, te doen, te stoppen en knelpunten in vrijwilligerswerk in Leusden (Resultaten uit online vragenlijst).

TE STARTEN		TE BLIJVEN		TE STOPPEN		KNELPUNT	
Maatsch. overwegingen (burgerplicht)	46%	Maatsch.overwegingen (burgerplicht)	53%	Leeftijd / gezondheid	50%	'Veroudering' van vrijwilligersgroep	6%
Sociale overwegingen (gezelligheid)	36%	Sociale overwegingen (gezelligheid)	27%	Geen zin meer / geen tijd	25%	Beschikbare / gevraagde tijd	31%
Toepassen kennis / pers. ontwikkeling	8%	Toepassen kennis / pers.ontwikkeling	7%	Te grote / zware verantwoordelijkheid	3%	Benodigde kennis voor uitvoeren functie	9%
Ondersteunen van de vereniging	9%	Ondersteunen van de vereniging	9%	Opheffen vereniging / vervanging	15%	Stopzetten van subsidie / project / financiën	13%
Waardering krijgen	1%	Gewaardeerd worden	2%	Gebrek aan waardering	6%	Onvoldoende ondersteuning / waardering	18%
				Beleid Gemeente	1%	Beleid / Wet & Regelgeving / samenhang	5%

TE STARTEN		TE BLIJVEN		TE STOPPEN		KNELPUNT	
						Het coronavirus	10%
						Overige redenen	8%

Ook ambtelijke respondenten veronderstellen in de interviews dat waardering en erkenning van groot belang is om vrijwilligers vast te houden. De gemeente laat haar waardering voor vrijwilligers blijken door bijvoorbeeld het uitreiken van een jaarlijks vrijwilligersprijs (€ 1000,- en een wisselbeker). Daarnaast is er ook nog een jaarlijkse aanmoedigingsprijs voor een vrijwilligersorganisatie (€ 750,- en een wisselbeker). Deze prijs wordt betaald door externe financiers en niet door de gemeente. Om mee te dingen naar deze prijzen kunnen vrijwilligers bij Lariks een deelnameformulier aanvragen. Het College van B&W laat haar betrokkenheid en waardering voor vrijwilligers blijken door aanwezigheid bij vrijwilligersactiviteiten en frequente overleggen van wethouder met vrijwilligersbesturen.
Verder geven ambtelijke respondenten aan dat bij behoud van vrijwilligers goede ondersteuning vanuit Lariks en de gemeente belangrijk is. De gemeente voelt zich verantwoordelijk voor de randvoorwaarden die de vrijwilligers in staat stelt om hun werk te kunnen doen, maar het initiatief ligt heel duidelijk bij de maatschappelijke organisaties en vrijwilligers zelf.

Hoewel de gemeente en Lariks wel activiteiten ontplooien om inzet van vrijwilligers te stimuleren en waardering te laten blijken, is een visie over de duurzame inzet van vrijwilligers in de toekomst niet expliciet opgenomen in het vastgestelde beleid.

2.4 Uitvoering vrijwilligersbeleid Leusden door Lariks

In deze paragraaf gaan we in op de vraag:
Hoe wordt het beleid uitgevoerd? Wat is de rol van de gemeente en Lariks daarbij?

2.4.1 Rol van Lariks

Zoals al eerder vermeld gaat de gemeente Leusden in gesprek met Lariks aan de hand van het uitvoeringsprogramma sociaal domein over de prestaties die Lariks moet leveren en de activiteiten die ze daarvoor uitvoeren. De activiteiten zijn onderdeel van de totaalopdracht aan Lariks, die de gemeente aan Lariks verstrekt voor de uitvoering van de taken op het gebied van het sociaal domein. Lariks maakt vervolgens eigen uitvoeringsplannen en rapporteert twee keer per jaar aan het college over de uitvoering van de activiteiten (signaalrapportages). Daarnaast geeft Lariks jaarlijks een financieel en inhoudelijk overzicht van de activiteiten in het jaarverslag.
De concrete activiteiten, die Lariks uitvoert op het gebied van vrijwilligerswerk. lichten we in de volgende paragraaf (2.4.2) nader toe. Daarnaast voert Lariks ook activiteiten uit in het kader van de taakvervulling in het sociaal domein, waar vrijwilligers bij betrokken zijn. Deze lichten we in paragraaf 2.4.3 toe.

2.4.2 Vrijwilligersactiviteiten Lariks

Deskundigheidsbevordering vrijwilligers

Lariks organiseert voor vrijwilligers regelmatig trainingen en workshops. In 2017 t/m 2019 zijn respectievelijk 16, 14, 19 workshops/trainingen gegeven met gemiddeld 19, 14, 18 deelnemers. De trainingen worden gegeven door medewerkers van Lariks, soms in samenwerking met externe specialisten.

Huiskamer van Leusden

In maart 2018 is het fysieke coördinatiepunt voor vrijwilligers, 'de Huiskamer van Leusden' opgericht. Inwoners en organisaties kunnen hier terecht als ze vrijwilligers nodig hebben. De Huiskamer van Leusden heeft een overkoepelend inzicht in vraag en aanbod. Vrijwilligers werken er samen met de professionals van Lariks. Volgens het jaarverslag 2019 van Lariks liep het gebruik van de 'huiskamer' in de eerste maanden van 2019 terug. Maar na een PR-campagne in folder, nieuwsbrief en krant werd de 'huiskamer' in de tweede helft van 2019 weer meer bezocht.

Matchbeurs

Jaarlijks organiseert Lariks in samenwerking met de gemeente en vrijwilligers een matchbeurs. In 2019 is deze beurs voor de 14^{e} keer georganiseerd. Bedrijven, maatschappelijke organisaties en vrijwilligers bieden hun diensten aan en kunnen vragen om diensten. Het aanbod en de vraag wordt voorafgaand aan de beurs gepubliceerd in de Matchbeurskrant zodat op de dag van de matchbeurs duidelijk is welke vragen en aanbod er zijn. In 2018 en 2019 werden respectievelijk 150 en 160 matches gesloten.

Vacaturebank

Lariks houdt een digitale vacaturebank bij op de website van Sociaal Plein Leusden. Bezoekers van de website kunnen zoeken op het aandachtsgebied van de vacature. In juni 2020 stonden er ca. 40 vacatures op de site. Een aantal vacatures staan ruim een jaar open.

Fonds samenlevingsinitiatieven

Inwoners met een idee dat bijdraagt aan de saamhorigheid of aan de ondersteuning van mantelzorgers kunnen In Leusden sinds 2014 een financiële bijdrage aanvragen bij Het Fonds Samenlevingsinitiatieven. Lariks verzorgt de coördinatie van het fonds. Een onafhankelijke toetsingscommissie van vrijwilligers beoordeelt de aanvragen aan de hand van een set criteria en geeft advies aan de directie van Lariks die de aanvragen toekennen. Lariks is verantwoordelijk voor de financiële vastlegging, controle en verantwoording (in het jaarverslag van Lariks).
In onderstaande tabel staan hoeveel aanvragen en financiële bijdragen in 2016 t/m 2019 zijn toegekend.

Bijdrage Fonds samenlevingsinitiatieven	2016	2017	2018	2019
Totaal aanvragen	66	72	70	79
Totaal aantal toegekend	56	53	53	54
Totale financiële bijdrage in €	€ 72.201	€ 108.776	€ 105.449	€ 92.570

Het fonds wordt elke twee jaar geëvalueerd. In 2017 heeft de gemeenteraad naar aanleiding van de evaluatie nieuwe toetsingscriteria vastgesteld (raadsvoorstel en -besluit d.d. 15 juni 2017, Evaluatie Fonds Samenlevingsinitiatieven en Recreatiefonds Leusden 2017). Tevens is de structuur en taakverdeling in 2017 opnieuw en formeel vastgesteld (aanpassing structuur Fonds Samenlevingsinitiatieven en Recreatiefonds 2017).

In 2019 is het fonds wederom geëvalueerd en heeft de gemeenteraad besloten om de criteria zodanig aan te passen dat het fonds toegankelijker wordt voor meerdere initiatiefnemers. Naast het versterken van de saamhorigheid in Leusden is besloten om het fonds ook in te zetten voor activiteiten die Leusden bruisender en leuker maken (Raadsvoorstel en-besluit, 14 maart 2019, Herverdeling middelen fonds samenlevingsinitiatieven). Voorbeelden van initiatieven die een bijdrage hebben ontvangen zijn: een ontmoetingsplek voor ouders van kinderen met autisme, lezing Hugo Borst in de bibliotheek, aanschaffingen/aanpassingen diverse speelpleinen, minibieb Alandsbeek, Shantyfestival Achterveld (zie https://sociaalplein.nl/fsli/).

Regeling mantelzorgcompliment

Lariks voert de regeling mantelzorgcompliment uit voor de gemeente (Collegebesluit 'regeling mantelzorgcompliment' d.d.20 september 2016). Mantelzorgers kunnen in Leusden als blijk van waardering een geldbedrag ontvangen van € 150 per jaar. De mantelzorger moet hiervoor wonen in de gemeente Leusden en minimaal 8 uur per week onbetaald zorg verlenen aan een familielid of naaste, langer dan drie maanden aaneengesloten. Daarnaast geeft de gemeente ook complimenten aan jonge mantelzorgers, deze bestaat uit een cadeaubon. In de jaren 2016 t/m 2019 zijn respectievelijk 532, 652, 696, 680 complimenten uitgedeeld, waarvan respectievelijk 55, 100, 111 en 91 voor jongeren.

Mantelzorgondersteuning

Lariks verzorgt ondersteuning van mantelzorgers en coördineert lotgenotencontact. Mantelzorgers kunnen vragen rechtstreeks stellen via een apart e-mailadres. Een medewerker van Lariks heeft voor de uitvoering van deze taken 6 uur per week beschikbaar.

Vrijwilligers- mantelzorgersverzekering

In de gemeente Leusden zijn alle vrijwilligers die in enig organisatorisch verband werkzaamheden verrichten en mantelzorgers verzekerd. De verzekering omvat een ongevallenverzekering, persoonlijke eigendommenverzekering, aansprakelijkheidsverzekering voor vrijwilligers en verenigingen en vrijwilligersorganisaties, bestuurdersaansprakelijkheid voor vrijwilligers, schadeverzekering voor verkeersdeelnemers en rechtsbijstandverzekering (algemene voorwaarden vrijwilligersverzekering 2020, Vrijwilligersnet Nederland). De gemeente betaalt de jaarlijkse poliskosten voor deze verzekering (in 2019 € 4500).

2.4.3 Sociaal domein activiteiten waar vrijwilligers bij betrokken zijn

Maatjesproject

Het doel van het maatjesproject is om eenzame, kwetsbare inwoners te helpen om (weer) actief te worden en een sociaal netwerk op te bouwen. De hulpvragers zijn vaak mensen met een licht verstandelijke beperking of een psychiatrische aandoening of dementie. In 2016 waren er 22 nieuwe matches, in 2017 en in 2018 beide 38 matches, en in 2019 34 matches. In 2019 was het aantal lopende matches 58 (jaarverslagen Lariks 2016 t/m 2019). In de jaarverslagen van zowel 2018 als 2019 staat dat de vragen en situaties vanuit de hulpvragers complexer worden en dat daardoor intensievere begeleiding van de vrijwilligers door professionals nodig is. Ook de werving van vrijwilligers kost meer tijd. Lariks heeft die capaciteit niet beschikbaar en daardoor kunnen er niet meer matches gemaakt worden. Er staan in 2019 18 aanvragen op de wachtlijst.

Activiteiten omtrent vervoer

In de gemeente Leusden zijn er verschillende vormen van vervoer door vrijwilligers, ondersteund door Lariks. Zo zijn er vrijwillige chauffeurs die voor een onkostenvergoeding inwoners vervoeren. Verder is er de Lariks Bus met vrijwillige chauffeurs die inwoners bijvoorbeeld naar dagbesteding of zwembad brengen.

2.4.4 Bewonersinitiatieven

Hieronder volgt een aantal initiatieven van inwoners uit Leusden. Dit is niet een uitputtend overzicht, maar slechts een illustratie van wat er zoal aan initiatieven is.

- In 2014 heeft een aantal betrokken inwoners WensboomLeusden opgericht. Dit is een vereniging die zich ten doel stelt te bemiddelen bij vraag en aanbod van eenvoudige onderlinge hulp van zijn leden.
- In de wijk Alandsbeek hebben buurtbewoners een buurtcoöperatie opgericht die tot doel heeft de saamhorigheid en het leefplezier in de wijk te verbeteren.
- In wijkcentra zoals De Moespot, MFC Antares en ‘t Binnenhuys worden ontmoetingsactiviteiten door en voor buurtbewoners georganiseerd (Uit: beleidskader sociaal domein 2015-2016).
- In de wijk Tabakssteeg is in eind 2017 de vereniging LeusdenZet opgericht. Deze vereniging wil activiteiten door en voor wijkbewoners organiseren in en rondom de multifunctionele accommodatie Antares.
- De wijkorganisatie DAVA (Door Achterveld Voor Achterveld), door vrijwilligers bemand, organiseert diverse activiteiten. Volgens de ambtelijke respondenten bestaat de vereniging uit een actieve groep vrijwilligers.

Voor dergelijke bewonersinitiatieven kunnen de vrijwilligers subsidie aanvragen bij de gemeente. Daarvoor moeten ze een onderbouwd activiteitenplan inleveren. Bij toezegging van de subsidie wordt door de gemeente als voorwaarde gesteld dat er per kwartaal inhoudelijk wordt teruggekoppeld en jaarlijks een financieel verslag wordt aangeleverd. Na beoordeling van het financieel jaarverslag door de gemeente wordt de subsidie definitief toegekend.

2.4.5 Informatie en communicatie

De gemeente Leusden geeft op diverse manieren aandacht aan het vrijwilligerswerk, via de gemeentelijke website, via een app en via de reguliere media.

Gemeentelijke website: Sociaal Plein

Via de gemeentelijke website kunnen inwoners informatie vinden over vrijwilligerswerk. Op de website van de gemeente Leusden staat een link naar de website van het sociaalplein Leusden (zie foto hieronder). Deze website bevat informatie over de wijze waarop inwoners als vrijwilliger aan de slag kunnen, over de vrijwilligersverzekering, waar nadere informatie te krijgen is en een link naar diverse vrijwilligersvacatures.

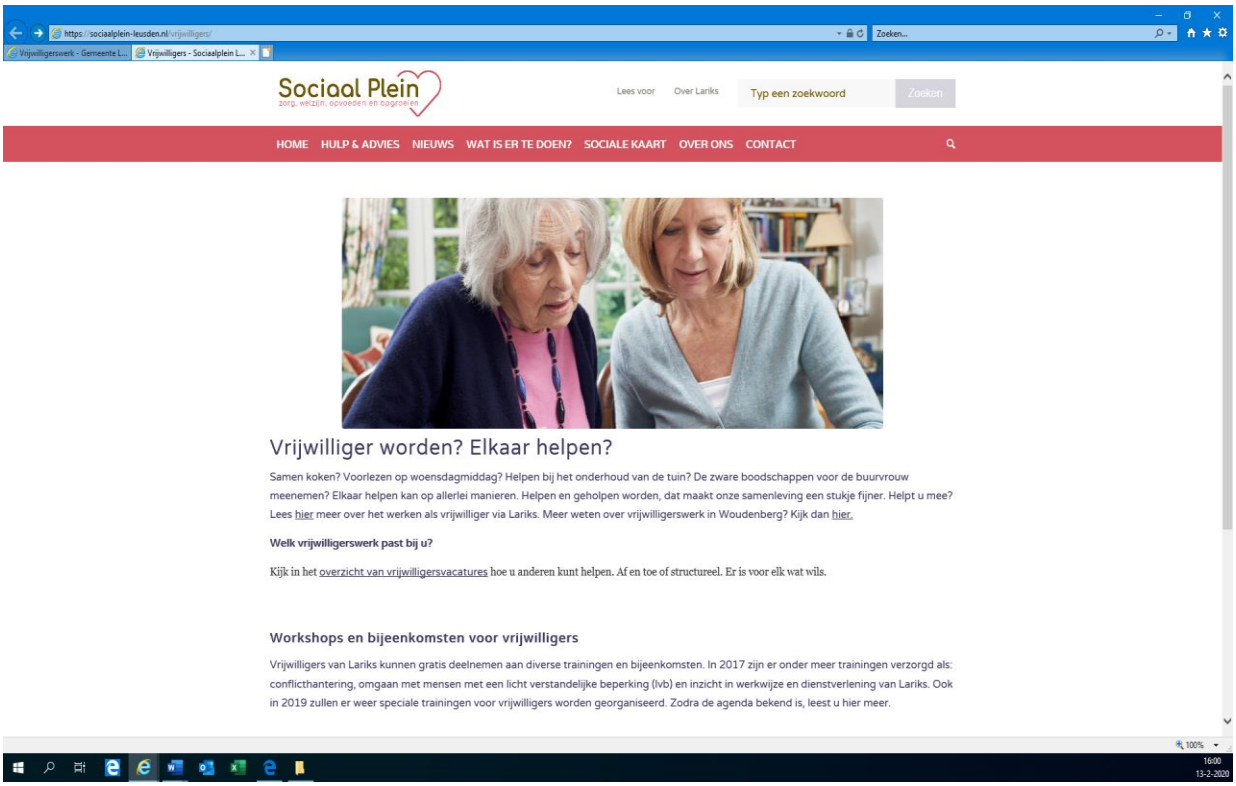

LeusdenLeeft app

In maart 2018 hebben de gemeente Leusden en Lariks de app 'LeusdenLeeft' gelanceerd. Met behulp van de app kunnen organisaties hun evenementen delen. Ze moeten daarvoor digitaal een formulier invullen en Lariks regelt dat het betreffende evenement verschijnt in de kalender en op een lijst in de app.

Media

Elke maand publiceert Lariks een pagina met nieuws en activiteiten in de Leusderkrant. Op deze pagina wordt veel aandacht geschonken aan vrijwilligersactiviteiten. Daarnaast is Lariks actief op facebook, twitter en instagram met in 2019 respectievelijk 627, 534 en 146 volgers. Meerdere keren per week post Lariks berichten op deze social media.

2.4.6 Deelname aan activiteiten van Lariks

In de online vragenlijst is aan de vrijwilligers gevraagd van welke activiteiten van Lariks zij gebruik maken. 96 vrijwilligers hebben de vraag beantwoord. De percentages in onderstaande figuur 2.13 geven aan hoeveel van de 96 vrijwilligers gebruik hebben gemaakt van een bepaalde activiteit. Een groot deel van de vrijwilligers (42%) heeft gebruik gemaakt van trainingen en workshops, ongeveer een kwart heeft gebruik gemaakt van de matchbeurs en de vrijwilligersbank. Daarnaast konden ze nog hun mening geven over de betreffende activiteiten. De reacties waren overwegend positief.

Figuur 2.13 Resultaat online vragenlijst- Deelname aan (vrijwilligers)activiteiten van Lariks in percentage

2.4.7 Financiën

Naar schatting wordt er door de gemeente Leusden € 300.000 besteed aan vrijwilligersbeleid. Dit bedrag is niet met zekerheid vast te stellen, omdat diverse budgetten die aan derden worden besteed slechts voor een deel ten goede komen aan vrijwilligers. Zie bijlage 4 voor meer details.

2.5 Vergelijking met andere gemeenten

In deze paragraaf gaan we in op de vraag:
Hoe is het vrijwilligersbeleid in Leusden georganiseerd in vergelijking met andere gemeenten?

Voor vergelijking met andere gemeenten heeft de rekenkamercommissie gekeken naar beleidsdocumenten van gemeenten die qua aantal inwoners en huishoudens vergelijkbaar zijn met Leusden Zie bijlage 5 voor nadere cijfers van de vergelijkbare gemeenten.

	Aa en Hunze	Bronckhorst	Dalfsen	Epe	Ermelo	Hellendoorn	Leusden	Nunspeet	Oisterwijk	Nederland
% vrijwilligerswerk (2016) (waarstaatjegemeente.nl)	31,8	41,6	47,2	38,7	39,5	38,1	36,8	41,9	27,0	29,7

Vrijwilligers- en mantelzorgbeleid

Beleid: Net als Leusden hebben Bronckhorst, Ermelo, Nunspeet en Oisterwijk geen aparte beleidsplannen voor vrijwilligers en/of mantelzorgers. Het beleid is onderdeel van het beleidskader sociaal domein. Aa en Hunze, Dalfsen en Hellendoorn hebben aparte beleidsplannen voor vrijwilligersbeleid. In Aa en Hunze is overigens het mantelzorgbeleid daar weer geen onderdeel van, maar is het onderdeel van het integrale beleidskader sociaal domein.

Doelen: Alle gemeenten willen het vrijwilligerswerk ondersteunen, waarbij de ene gemeente wat meer het accent legt op het stimuleren van vrijwilligerswerk en ook het verbeteren van de samenwerking tussen de gemeente, welzijnsorganisatie en vrijwilligersorganisaties. Ook benoemt één gemeente dat zij de samenwerking tussen de vrijwilligersorganisaties onderling wil verbeteren.

Rol van de gemeente: Alle gemeenten zien zichzelf in de ondersteunende rol.

Wijkgericht werken: Slechts één gemeente (Epe) heeft een wijkgerichte aanpak.

Professionals: Twee van de negen gemeenten (Aa en Hunze en Epe) hebben in het beleid aandacht voor de samenwerking tussen vrijwilligers en professionals.

Participatiewet: Vier gemeenten (Aa en Hunze, Dalfsen, Epe, Hellendoorn) hebben aandacht in het beleid voor de eventuele inzet van vrijwilligers van inwoners die gebruik maken van de Participatiewet.

Inzet toekomst: Slechts één gemeente (Oisterwijk) noemt in het beleid dat ze willen zorgen voor een duurzame ondersteuningsstructuur voor mantelzorgers en vrijwilligers. De overige gemeenten noemen in hun beleid niet expliciet de duurzame inzet voor de toekomst.

Uitvoering: Bij acht gemeenten wordt het vrijwilligers- en mantelzorgbeleid uitgevoerd door een lokale welzijnsorganisatie. In Oisterwijk wordt het beleid uitgevoerd door een professionele organisatie die voor diverse gemeenten in Brabant maatschappelijke taken uitvoert.

Financiën: Een goede vergelijking tussen de uitgaven van de gemeenten voor vrijwilligerswerk is niet te maken omdat niet duidelijk is welke kosten wel of niet onderdeel zijn van het beleid.

Mantelzorgcompliment

In vergelijking met de andere gemeenten is het mantelzorgcompliment in Leusden ruimhartig. Mantelzorgers ontvangen in Leusden jaarlijks € 150. Slechts één keer in de vijf jaar hoeven ze daarvoor een aanvraag in te dienen. In onderstaande tabel staat wat de mantelzorgcomplimenten inhouden in de vergelijkbare gemeenten.

Gemeente	***% mantelzorg verlenen (2016) (volgens waarstaatje gemeente.nl)***	***Mantelzorg compliment (bron: https:// mantelzorg.nl (geraadpleegd 16 april 2020)***
Aa en Hunze	17,0 %	€ 100 contant voor mantelzorgers die geregistreerd zijn bij Centraal Punt Mantelzorg van Impuls.
Bronckhorst	17,6 %	€ 100 contant, jaarlijks aanvragen.
Dalfsen	14,1 %	Onbekend, jaarlijks aanvragen.
Epe	14,4 %	€ 100 contant, jaarlijks aanvragen bij steunpunt mantelzorg van Koppel-Swoe.
Ermelo	18,9 %	Geldbedrag onbekend, jaarlijks aanvragen bij welzijn Ermelo.
Hellendoorn	17,1 %	€ 50 contant of bonnen, jaarlijks aanvragen.
Leusden	14,7 %	€ 150 contant, 1 x per 5 jaar aanvragen bij Lariks.
Nunspeet	17,6 %	€ 50 cadeau bonnen, ingeschrevenen bij Steunpunt Mantelzorg ontvangen 1x per jaar bericht van gemeente.
Oisterwijk	21,0 %	€ 50 cadeaubonnen, jaarlijks aanvragen.

2.6 Doelstellingen gerealiseerd?

In deze paragraaf gaan we in op de vraag: *Worden de doelstellingen bereikt?*

Om na te gaan of de gemeente Leusden de doelstellingen bereikt heeft, is gekeken naar de doelstellingen uit het beleidskader en uitvoeringsplan van 2017-2018. In het jaarverslag 2018 van de gemeente Leusden komen de doelstellingen uit het beleidskader één op één terug en geeft de gemeente een kwalitatieve beschrijving van wat zij hebben gedaan om deze doelstellingen te bereiken (zie bijlage 6).

De doelstellingen uit het beleidskader zijn niet zodanig concreet geformuleerd dat gemeten kan worden of ze bereikt zijn. Wel kan gesteld worden dat er diverse activiteiten uitgevoerd zijn om deze doelstellingen te bereiken en dat er aan de hand van de doelstellingen uitvoering wordt gegeven aan het beleid.

2.7 Impact COVID-19 en stimulering vrijwilligerswerk

In deze paragraaf gaan we in op de vragen:
Hoe ervaren de vrijwilligers in Leusden de rol van de gemeente en Lariks? Op welke wijze kan het vrijwilligerswerk volgens de vrijwilligers gestimuleerd worden?

Eerst gaan we in op de impact van de coronamaatregelen op het vrijwilligerswerk in de toekomst, daarna op het stimuleren van vrijwilligerswerk.

2.7.1 Impact covid-19 op huidige vrijwilligerswerk

In de online vragenlijst is aan de vrijwilligers gevraagd in hoeverre zij denken dat COVID-19 invloed blijft houden op het vrijwilligerswerk in de toekomst. 64 % van de vrijwilligers verwacht dat het invloed zal hebben in de toekomst, 36 % verwacht geen invloed. De volgende redenen zijn genoemd:
Ja, COVID-19 heeft invloed op het vrijwilligerswerk:

- Werving van vrijwilligers is lastiger, meer vrijwilligers nodig, andere vrijwilligers nodig
- Door de coronamaatregelen en met name de 1,5 m afstand-regel kan het vrijwilligerswerk niet op zelfde wijze uitgevoerd worden en moet het vrijwilligerswerk anders aangepakt worden.
- Door de pandemie zijn kwetsbare mensen in de samenleving meer zichtbaar geworden en er is meer bewustwording gekomen om elkaar te helpen.
- Door COVID-19 is er meer tijd beschikbaar gekomen om vrijwilligerswerk te doen.
- De vrijwilligersgroep is kwetsbaar vanwege leeftijd en gezondheidsrisico's , vrijwilligers haken af.
- Financiële problemen bij de vereniging.

Nee, COVID-19 heeft geen invloed op het vrijwilligerswerk:

- Er komt wel een oplossing.
- Nee, tenzij virus weer de kop op steekt of vrijwilligers zelf ziek worden.
- De corona-regels zijn goed na te leven.
- De corona- maatregen hebben geen invloed op het betreffende vrijwilligerswerk, het vrijwilligerswerk gaat gewoon door en blijft noodzakelijk.
- Als er een vaccin ontwikkeld is, kan alles weer gewoon door gaan.

2.7.2 Stimuleren vrijwilligerswerk

Tijdens de online Versnellingskamer is met de deelnemers gesproken over het stimuleren van het vrijwilligerswerk. Vijf vrijwilligers hebben deelgenomen aan de bijeenkomst. De deelnemers werden gevraagd naar ideeën die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden, ideeën met langdurige positieve effecten en 'out of de box' ideeën.

Bij ideeën die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden ging het vooral om meer vrijwilligers te betrekken. Het enthousiasmeren van mensen uit het bedrijfsleven om hun kennis en kunde in te zetten werd door de vrijwilligers genoemd. Zo werd het idee geopperd om een dag bij bedrijven in Leusden te organiseren om het vrijwilligerswerk in Leusden te promoten. Ook werd als idee genoemd om een pool te maken van mensen die bestuurservaring/managementervaring hebben en vrijwilligerswerk willen doen.

Bij ideeën met langdurige positieve effecten gaven de vrijwilligers aan dat het vooral om waardering gaat. Niet om een financiële waardering, maar meer in 'een streepje voor'. Antwoorden waren bijvoorbeeld 'Waarderingsdag organiseren voor alle vrijwilligers' of 'Groepjes vrijwilligers bijvoorbeeld 'voortrekken' bij

bepaalde evenementen’ of ‘VIP-plaats bij een bepaald event (bijvoorbeeld eerste zitrij bij het theaterterras o.i.d.)’

Bij de ideeën die werden genoemd bij ‘out of the box’ denken, werden vooral jongeren genoemd als mogelijke oplossing. Jongeren betrekken door kennis te laten maken met het vrijwilligerswerk en aantrekkelijker maken voor jongeren. ‘Verplichte maatschappelijke stage voor alle 18-jarigen in Leusden’ werd als idee genoemd. Ook werd geopperd om het vrijwilligerswerk minder structureel te maken en meer projectmatig, zodat de drempel om vrijwilligerswerk te doen lager wordt.

3. Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

In deze paragraaf gaan we in op de conclusies naar aanleiding van de bevindingen.

Doelstellingen in beleid niet concreet

De rekenkamercommissie concludeert uit het onderzoek dat de gemeente Leusden de doelstellingen van het vrijwilligersbeleid in de loop van de jaren steeds minder concreet heeft geformuleerd. Dit is een bewuste keuze geweest van de gemeente, die voortkomt uit haar beleid dat bekend staat als “Samenleving voorop”. Met dit beleid wil de gemeente bereiken dat inwoners zelf vaker initiatief nemen in maatschappelijke kwesties en zich actief opstellen. Het gevolg van de globale beleidsdoelstellingen is dat de rekenkamercommissie niet kan vaststellen of ze bereikt zijn.

Positief is dat er in de gemeente diverse vrijwilligersactiviteiten en -initiatieven zijn. De rekenkamercommissie verwacht dat deze bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen, maar kan dat niet met zekerheid stellen.

Inzicht in de omvang van de groep vrijwilligers is beperkt

In Nederland doet 43,9% van de volwassen vrijwilligerswerk, inclusief mantelzorg. In Leusden is dit percentage hoger (51,5%, bron: waarstaatjegemeente.nl, 2016). Het maatschappelijke en sociale aspect (82%) zijn de belangrijkste redenen om vrijwilligerswerk te doen in Leusden.

Uit het onderzoek blijkt dat precieze cijfers over het aantal vrijwilligers in Leusden ontbreken. De rekenkamercommissie stelt vast dat de gemeente de omvang van de groep actieve inwoners ook niet monitort. De belangrijkste reden hiervoor is dat het vrijwilligerswerk volgens de gemeente naar tevredenheid verloopt.

Op grond van de raadpleging van vrijwilligers in het onderzoek is de rekenkamercommissie van oordeel dat deze terughoudende opstelling risico’s met zich meebrengt. Als de gemeente niet de vinger aan de pols houdt en niet tijdig constateert of en waar de inzet van vrijwilligers afneemt, kunnen veel maatschappelijke activiteiten onder druk komen te staan. Kijkend naar andere gemeenten van vergelijkbare grootte die in het onderzoek zijn betrokken constateert de rekenkamercommissie dat de inzet van vrijwilligers in Leusden ten opzichte van vergelijkbare gemeenten achterblijft. In zes van de acht onderzochte gemeenten is het percentage actieve vrijwilligers (inclusief mantelzorgers) groter is dan in Leusden. Wanneer de gemeente de omvang van de vrijwilligersinzet beter monitort, kan de gemeente tijdig maatregelen nemen om inwoners aan te sporen tot belangeloze inzet voor maatschappelijke activiteiten.

De rekenkamercommissie concludeert dat de gemeente wel goed inzicht heeft in de omvang van de groep mantelzorgers. Dit inzicht is verkregen uit recente onderzoeken en door het verstrekken van het mantelzorgcompliment.

Inzet vrijwilligers in de toekomst onzeker

Een ander punt dat uit het onderzoek naar voren komt, is dat de gemeente in het beleid geen expliciete aandacht heeft voor de structurele inzet van vrijwilligers in de toekomst.

Landelijk is een trend waarneembaar van afnemende inzet voor vrijwilligerswerk. Het is niet onwaarschijnlijk dat die trend zich ook voordoet in Leusden. Of dat het geval is, is nu nog niet met zekerheid te stellen. De rekenkamercommissie heeft in het onderzoek tegenstrijdige geluiden gehoord; een deel van de vrijwilligers geeft aan dat er een tekort is aan vrijwilligers of zal zijn in de nabije toekomst, maar gemeentelijke ambtenaren en Lariks stellen dat dat op dit moment meevalt.

Uit het onderzoek blijkt dat de gezondheid, leeftijd en gebrek aan tijd de belangrijkste redenen zijn om te stoppen met vrijwilligerswerk (75%). De voornaamste knelpunten volgens de vrijwilligers zijn de beschikbare tijd (31%) en onvoldoende waardering (18%).

Uitvoering vrijwilligersbeleid door Lariks positief beoordeeld

De gemeente Leusden heeft de uitvoering van het vrijwilligersbeleid vrijwel geheel uitbesteed aan de welzijnsorganisatie Lariks. Lariks bepaalt voor een groot deel welke activiteiten uitgevoerd worden, in overleg en in afstemming met de gemeente en binnen de kaders van het sociaal beleid.
Ongeveer een kwart van de vrijwilligers maakt gebruik van de activiteiten die Lariks voor hen organiseert. Deze vrijwilligers zijn overwegend positief over de betreffende activiteiten.

3.2 Aanbevelingen

Op grond van bovenstaande conclusies adviseert de rekenkamercommissie de raad om het college opdracht te geven de volgende punten uit te voeren:

1. Zorg voor beter inzicht in de omvang van de vrijwilligersdoelgroep; hiervoor kan mogelijk het LeusdenPanel benut worden, evenals het bevragen van de vrijwilligersorganisaties.
2. Schenk in beleid en uitvoering nadrukkelijker aandacht aan de vraag hoe je op de lange termijn inwoners kunt motiveren om vrijwilligerswerk te doen en hoe je vrijwilligers kunt behouden (‘boeien, binden en behouden’).
3. Blijf aandacht houden voor de waardering van vrijwilligers en mantelzorgers en ga na op welke wijze dit het meest op prijs wordt gesteld.
4. Ondersteun vrijwilligersorganisaties bij de werving van nieuwe krachten. Ga daarbij ook na hoe relatief jonge vrijwilligers geworven kunnen worden en hoe het vrijwilligerswerk flexibeler ingevuld kan worden. Meer jonge vrijwilligers en meer flexibiliteit ziet de rekenkamercommissie als een mogelijk oplossing voor de verwachte afnemende inzet van oudere vrijwilligers.

4. Bestuurlijke reactie van het college en nawoord rekenkamercommissie

4.1 Bestuurlijke reactie

Wij willen als college onze waardering uitspreken over het uitgebreide rapport. Het biedt ons veel informatie over de effecten van ons vrijwilligersbeleid en geeft een mooie vergelijking met andere gemeenten. We hebben als gemeente Leusden bewust voor gekozen om geen apart vrijwilligerswerkbeleid te formuleren, maar zien vrijwilligerswerk als een integraal onderdeel van ons beleidskader sociaal domein. Wij kunnen onze doelen en resultaten niet behalen zonder de inzet van onze vrijwilligers. Daarom vinden we het belangrijk om de vrijwilligersorganisaties te ondersteunen in hun behoeften. Het rapport biedt ons inziens voldoende handvaten om de komende periode hiermee verder aan de slag te gaan om ook in de toekomst te beschikken over voldoende vrijwilligers. Hierbij zal wat ons betreft het accent moeten liggen op het meer zicht krijgen op de totale vrijwilligersgroep in Leusden en wat zij nodig hebben om hun werk goed te kunnen blijven doen en wat er nodig is om in de toekomst meer vrijwilligers te werven en te behouden. We zijn hier onlangs mee gestart bij de sportverenigingen. Leusden is een sportieve gemeente met relatief veel verenigingen die allemaal drijven op vrijwilligers. Op dit moment vindt er een inventarisatie plaats van de aantallen om meer zicht te krijgen op deze groep en wat zij nodig hebben.
In de vierjaarlijkse monitor van de GGDrU wordt ook de deelname aan vrijwilligerswerk gemonitord in de gemeente Leusden. We verwachten in 2021 een nieuwe monitor. Op basis van de cijfers kunnen we het vrijwilligersbeleid binnen de gemeente Leusden bijsturen en indien nodig herijken.

De gemeente blijft ondertussen subsidies en bijdragen vanuit het Fonds Samenlevingsinitiatieven verstrekken aan vrijwilligersorganisaties en professionele ondersteuning geven vanuit Lariks (waaronder deskundigheidsbevordering en vrijwilligersvacaturebank). Verder bieden wij voorzieningen aan vrijwilligers (waaronder vrijwilligersverzekering, faciliteiten) en heeft het geven van waardering en erkenning onze bestuurlijke aandacht middels onze aanwezigheid bij vrijwilligersactiviteiten en door het jaarlijks uitreiken van vrijwilligersprijzen.

4.2 Nawoord rekenkamercommissie

Wij danken het college van B&W voor de reactie op de rapportage “Vrijwilligersbeleid in de gemeente Leusden”. Wij zijn verheugd dat het rapport het college handvaten biedt om in de toekomst te beschikken over voldoende vrijwilligers.

Indien de raad de aanbevelingen overneemt, zullen wij de implementatie daarvan met belangstelling blijven volgen. Over ongeveer drie jaar zullen wij in principe een doorwerkingsonderzoek uitvoeren. Daarin kijken we hoe de door de gemeenteraad overgenomen aanbevelingen zijn opgepakt en uitgewerkt.

Met name door de maatregelen als gevolg van de Corona pandemie kon het onderzoek niet geheel uitgevoerd worden zoals gepland. Door de flexibele opstelling van alle betrokkenen is het toch gelukt om het onderzoek binnen een redelijke termijn uit te voeren en af te ronden.

Wij danken de bestuurders, de ambtenaren van de gemeente Leusden, de medewerkers van Lariks en de vrijwilligers, die hebben meegewerkt aan dit onderzoek.

Bijlage 1 Bronnenlijst

Gemeente Leusden

- Beleidsnotitie 2010-2011, gemeentelijke ondersteuning aan mantelzorgers en vrijwilligers in de gemeente Leusden, oktober 2009
- Wmo beleidskader 2012-2015, maart 2011
- Uitvoeringsprogramma WMO beleidskader 2012-2015

- Onderzoek naar de regeldruk en administratieve lasten voor vrijwilligersorganisaties,23 feb 2012
- Beleidsplan Sociaal Domein 2015-2016, Dichtbij mensen
- Definitief uitvoeringsplan Sociaal Domein programmalijn 123 en 4 behorend bij CV 14-1-2015
- Collegebesluit 'regeling mantelzorgcompliment' d.d.20 sep 2016
- Beleidskader Sociaal Domein, Bouwstenen voor een integraal beleid 2017-2018, december 2016
- Uitvoeringsplan WMO beleidskader 2017-2018
- Jaarverslag gemeente Leusden 2018, pag 40-47
- Aanvraag subsidie LeusdenZet 2018 en 2019
- Gemeente Leusden, verlening prestatiesubsidie 2019, DAVA
- Raadsvoorstel en- besluit 'Kernwaarden Samenleving Voorop', 31 jan 2019 (incl. bijlage)
- Beleidskader Sociaal Domein, Focus en transparantie 2019-2022, juli 2019
- Excel-overzicht lasten vrijwilligersbeleid Leusden, aangeleverd door Henk Krakers, januari 2020
- Leusdens Sport en beweegakkoord, februari 2020 (ondertekend)

- Raadsvoorstel en -besluit Evaluatie Fonds samenlevingsinitiatieven en recreatiefonds 2017(incl. bijlagen), 15 juni 2017
- Aanpassingen structuur Fonds Samenlevingsinitiatieven en Recreatiefonds 2017
- Raadsvoorstel en -besluit Herverdeling middelen Fonds Samenlevingsinitiatieven door ruimere criteria toe te passen' (incl. bijlagen), 14 maart 2019

Lariks

- Jaarverslag 2016, 2017, 2018, 2019 Lariks
- Enquête door Lariks in opdracht van het college onder de 525 inwoners in Leusden die het mantelzorg-compliment ontvangen. (januari 2018)
- Signaalrapportage 1e helft, 2e helft 2018
- Uitvoeringsplan Lariks 2019
- Matchbeurskrant 2019

Overig

- Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, eerste deelrapportage van de interdepartementale commissie vrijwilligersbeleid, 1980

- Vrijwilligersnet Nederland, Algemene voorwaarden vrijwilligersverzekering 2020
- Erasmus Universiteit Rotterdam, Hoe derde partijen, zoals overheden, bedrijven en fondsen, hedendaags 'vrijwilligerswerk', 'vrijwilligersmanagement' en de civil society kunnen bevordren, 2011
- GGD, Lokale resultaten gezondheidsmonitor volwassenen 2012
- Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk, Brief 'vrijwilligerswerk in collegeprogramma's' aan Gemeenteraadsleden en fracties politieke partijen, 6 maart 2014
- Cees van den Bos, Proefschrift 'Using volunteering infrastructure to build civil society', 2014
- Motivaction, Factsheet: publieksonderzoek 'draagvlak participatiesamenleving is geen garantie voor toename vrijwilligerswerk', 12 maart 2016
- CBS, Vrijwilligerswerk: wie doet het?, december 2017
- CBS Vrijwilligers met en zonder betaald werk, december 2017
- CBS, Vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven, juli 2018
- Trendrapport vrijwillige inzet 2019,
- Trendrapport vrijwillige inzet 2020
- Resultaten van onderzoek van de Rotaryclub Leusden naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een Respijthuis, 2018
- Universiteit voor Humanistiek, Aan de andere kant van de schutting, Inspelen op de toenemende vraag naar vrijwillige inzet in het lokale domein, 2018
- Adviesrapport Hogeschool Utrecht, Wie zorgt er voor de mantelzorger?, 22 januari 2020

Overige gemeenten

- Gemeente Aa en Hunze, Nota vrijwilligersbeleid 2016-2020
- Gemeente Aa en Hunze, Beleidsplan sociaal domein 2016
- Gemeente Bronckhorst, Beleidskader sociaal domein 2019-2022, Gewoon meedoen!
- Gemeente Bronckhorst, Mantelzorgbeleid 2018-2021
- Gemeente Dalfsen , Vrijwilligers- en mantelzorgbeleid 2016-2020
- Gemeente Epe, Beleidsplan sociaal domein 2019-2022 'Samen meedoen mogelijk maken'.
- Gemeente Ermelo, Beleidskader Versterken, verlichten en verbinden van vrijwillige en informele inzet, 2015-2018
- Gemeente Hellendoorn, Vrijwillige inzet, Samen Sterk, Hellendoorn, 2017-2020
- Gemeente Nunspeet, Beleidsplan WMO 'Samen Verder', 2017-2020
- Gemeente Oisterwijk, Koers sociaal domein 2019-2030 naar een samenredzaam Oisterwijk

Websites

- Platform vrijwillige inzet, Vereniging Nederlandse organisaties Vrijwilligerswerk (NOV): https://www.nov.nl/
- Vrijwilligersinformatie: https://opendata.cbs.nl/statline/

Bijlage 2 Respondenten

- Portefeuillehouder sociaal domein, welzijn en zorg
- Beleidsmedewerker vitaliteit sport en bewegen
- Beleidsmedewerker verbinding welzijn en zorg/mantelzorg
- Beleidsmedewerker cultuur en vrijwilligers
- Programmanager verbinding sociaal domein
- Teamleider Lariks

Bijlage 3 Beleidskaders van de gemeente Leusden relevant voor vrijwilligerswerk en mantelzorgondersteuning in de periode 2010-2019- ontwikkeling van doelstellingen

Beleidsnotities	***Toelichting/ hoofddoelstelling***	***Doelstellingen***
Beleidsnotitie: gemeentelijke ondersteuning aan vrijwilligers en mantelzorgers in de gemeente Leusden 2010-2011	Beleidsnotitie is opgesteld n.a.v. de wettelijke (Wmo) verplichting om vrijwilligers- en mantelzorgbeleid te maken. Mantelzorg- en vrijwilligersbeleid worden voor het eerst in Leusden in deze notitie gecombineerd. Uitgangspunt in het beleid zijn de basisfuncties die het ministerie van VWS, de VNG en maatschappelijke organisaties zijn benoemd als functies die van wezenlijk belang zijn voor de ondersteuning van het vrijwilligerswerk en mantelzorgondersteuning: Ondersteuning van het vrijwilligerswerk: 6. vertalen maatschappelijke ontwikkelingen 7. verbinden en makelen 8. versterken 9. verbreiden 10. verankeren Ondersteuning van mantelzorgers: 6. informatie en advies 7. begeleiding en emotionele steun 8. educatie 9. praktische hulp en respijtzorg 10. financiële en materiële hulp	De doelstellingen voor 2011 zijn per basisfunctie concreet als volgt uitgewerkt: Vertalen maatschappelijke ontwikkelingen: 1. De gemeente heeft haar beleidskader t.a.v. nieuwe ontwikkelingen op het gebied van het vrijwilligersbeleid schriftelijk geformuleerd en bespreekt deze in de voortgangsgesprekken met de uitvoerende organisaties. Verbinden en makelen 2. In 2010 kunnen culturele verenigingen bij het Steunpunt Vrijwilligerswerk Leusden terecht voor de ondersteuningsactiviteiten die de gemeente met Welzijn Leusden in 2010 overeenkomt. 3. 50% van de doelgroep jongeren (19 tot 23 jaar) in de gemeente Leusden heeft in 2011 kennis van de mogelijkheden van vrijwilligerswerk in de gemeente. 4. 50% van de sportverenigingen heeft in 2011 voldoende vrijwilligers en vanaf 2011 loopt een percentage van de scholieren stage bij sportverenigingen (zie Sport- en beweegnota Leusden 2009-2012). 5. Vanaf 2010 worden jaarlijks 100 vrijwilligers bemiddeld naar vrijwilligerswerk en worden vrijwilligersorganisaties ondersteund bij het behouden van hun vrijwilligers. Versterken 6. Er wordt een effectieve lokale ondersteuningsinfra-structuur onderhouden. Vrijwilligers(organisaties) kunnen in de gemeente Leusden terecht op een centraal punt waar netwerken bij elkaar zijn gebracht die kennis hebben over het vrijwilligerswerk. Verbreiden 7. De gemeente geeft uiting aan de waardering voor de vrijwilligers en promoot het vrijwilligerswerk. Verankeren 8. Opgedane kennis en ervaring in het vrijwilligerswerk is vastgelegd, geëvalueerd en geborgd. In de prestatieovereenkomst wordt als verantwoording een jaarlijkse evaluatie opgenomen. Ondersteuning van mantelzorgers: Informatie en advies, begeleiding en emotionele steun 9. De gemeente voert de basisfuncties informatie en advies, begeleiding en emotionele steun uit voor de mantelzorgers die daar behoefte aan hebben. 10. 60% van de 75- jarigen heeft informatie over de functie

Beleidsnotities	*Toelichting/ hoofddoelstelling*	*Doelstellingen*
		van het Steunpunt Mantelzorg en hoe het steunpunt is te bereiken. 11. Gemeente Leusden heeft inzicht in de aantallen /wensen/behoeften van de mantelzorger in Leusden en specifiek van de doelgroep jonge mantelzorgers. 12. Werkende mantelzorgers hebben (via persberichten, internet en lotgenotencontacten) informatie over de bestaande regelingen ten aanzien van mantelzorgondersteuning. Bereik van een informatiebijeenkomst is minimaal 25 personen. 13. Werkgevers in Leusden hebben door middel van bezoeken (5 bedrijven per jaar), folders en nieuwsbrieven informatie over het onderwerp mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid. Educatie a. Gemeente voert de basisfunctie educatie uit en biedt voor verschillende mantelzorgers cursussen aan aansluitend op de behoeften van de mantelzorgers. Praktische hulp en respijtzorg a. Het aanbod van praktische hulp en respijtzorg sluit aan bij de vraag naar praktische hulp en respijtzorg. Financiële en materiële hulp a. Gemeente voert deze basisfunctie uit door wet- en regelgeving uit te voeren en informatie te verstrekken over financiële tegemoetkomingen en materiële hulp.
Wmo beleidskader 2012-2015, Leusden met elkaar	In een apart prestatieveld 4 is de ondersteuning aan mantelzorgers en vrijwilligers uitgewerkt.	Hoofddoelstelling mantelzorg: Vanaf 2012 is het aantal mantelzorgers dat zich overbelast voelt ten opzichte van 2008 stabiel. (indicator: Gezondheidsmonitor GGD Eemland). Gezien de beschreven ontwikkelingen zoals de verwachte bezuinigingen en de vergrijzing is dit een verbetering ten opzichte van 2008. Subdoelstellingen: 1. In 2015 zijn de behoeften van mantelzorgers (nog) beter in beeld bij de ondersteunende instellingen zodat zij mantelzorgers sneller en beter kunnen bereiken met hun (op de vraag afgestemde) aanbod; 2. Mantelzorgers worden via specifiek op hen gerichte trainingen en voorlichting in hun eigen kracht versterkt. 3. In 2015 sluit het aanbod van praktische hulp en respijtzorg15 (zowel de professionele ondersteuning als ondersteuning door vrijwilligers) aan op de wensen en behoeften van mantelzorgers. Hoofddoelstelling vrijwilligerswerk: Het aanbod van vrijwilligers sluit aan bij de vraag naar vrijwillige inzet. Vrijwilligers kunnen rekenen op een goede

Beleidsnotities	*Toelichting/ hoofddoelstelling*	*Doelstellingen*
		ondersteuning zodat iedereen daadwerkelijk actief mee kan doen, in het bijzonder op de terreinen van zorg, sport, jeugd en cultuur. Vrijwilligers voelen zich gewaardeerd. Subdoelstellingen: 1. Zorg: in 2015 voldoet het aantal deskundige vrijwilligers dat actief is in de zorg of als vrijwillige thuishulp aan de vraag om praktische hulp cq. ondersteunende begeleiding. 2. Sport: in 2015 beschikt 60%16 van de sportverenigingen over voldoende en geschikte vrijwilligers zodat zij een hoogwaardig aanbod kan (blijven) aanbieden dat vraaggericht tot stand is gekomen. 3. Cultuur: In 2015 beschikt 60% van de culturele verenigingen over voldoende en geschikte vrijwilligers zodat zij culturele activiteiten kunnen blijven aanbieden die aansluiten bij de behoefte van Leusdenaren. 4. Jeugd: Vanaf 2012 loopt 50% van de Leusdense leerlingen in het voortgezet onderwijs hun verplichte maatschappelijke stage in Leusden. In 2015 sluit de informatievoorziening over vrijwilligerswerk aan op de belevingswereld van jongeren.
Beleidsplan sociaal domein 2015-2016 Dicht bij mensen, sep 2014	De 9 landelijke prestatievelden uit het vorige Wmo beleidskader zijn vervangen door drie landelijke doelen: Eén van de doelen heeft betrekking op vrijwilligerswerk en luidt: Het bevorderen van sociale samenhang, de mantelzorg, het vrijwilligerswerk en de veiligheid en leefbaarheid in de gemeente, alsmede voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld. De gemeente Leusden heeft de landelijke uitgangspunten vertaald naar de Leusdense situatie in het betreffende beleidsplan en dit resulteert in vier doelstellingen waarvan één relevant is voor vrijwilligers- en mantelzorgerondersteuning: *Samen aan de slag om de saamhorigheid in Leusden te versterken.*	De hoofddoelstelling is uitgewerkt in de volgende vier punten die de gemeente wil bereiken: 1) Inwoners die zich betrokken voelen bij elkaar, waar nodig informele hulp aan elkaar willen geven en initiatieven nemen om de saamhorigheid in de buurt/Leusden te versterken. De gemeente faciliteert en ondersteunt als inwoners hierom vragen. Deze ondersteuning is er niet op gericht initiatieven over te nemen. Het initiatief blijft bij de initiatiefnemers. 2) Een vermindering van het percentage mantelzorgers dat zich overbelast voelt. We ondersteunen mantelzorgers met laagdrempelige dienstverlening, die gericht is op de ondersteuningsvraag en diverse vormen van respijtzorg (passende en verantwoorde zorg en hulp aan de zorgbehoevende en tijdelijke en volledige overname van de taken van de mantelzorger) bevat. De extra middelen die het rijk krijgt voor mantelzorgwaardering zetten we hiervoor in. 3) Het aanbod aan vrijwilligers sluit aan bij de vraag. Ook inwoners met een beperking verrichten vrijwilligerswerk; zowel vrijwilligers als organisaties worden hierin voldoende ondersteund. 4) Inwoners die een bijstandsuitkering ontvangen, en tot de doelgroep behoren (van 18 tot AOW-gerechtige leeftijd) leveren een tegenprestatie naar vermogen, zodat zij actief (blijven) participeren in de samenleving. Zij verrichten maatschappelijk nuttige activiteiten - bijvoorbeeld in de vorm van vrijwilligerswerk- die worden verricht naast of in aanvulling op reguliere arbeid. Deze mogen niet leiden tot verdringing op de arbeidsmarkt. We

Beleidsnotities	*Toelichting/ hoofddoelstelling*	*Doelstellingen*
		beogen ook hiermee het sociaal netwerk en de arbeidsmarkt-mogelijkheden van bijstands-gerechtigden te vergroten.
Visie en beleidskader Sociaal domein 2017-2018	Voor wat betreft de vrijwilligers en mantelzorgers wordt de hoofddoelstelling in dit beleidskader voortgezet: *Samen aan de slag om de saamhorigheid in Leusden te versterken.*	De hoofddoelstelling is uitgewerkt in de volgende doelstellingen: Hoewel de hoofddoelstelling niet gewijzigd is t.o.v. het vorige beleidskader is de uitwerking ervan wel gewijzigd. De wijze waarop de gemeente ondersteunt en faciliteert is in de doelstellingen wat meer uitgewerkt. 1. Inwoners voelen zich betrokken bij wat er in Leusden speelt. Inwoners staan in contact met hun wijkgenoten of doen vrijwilligerswerk bij een organisatie. Ook een actief cultureel Leusden en vitale (sport)verenigingen dragen bij aan het versterken van de saamhorigheid. 2. Inwoners/organisaties nemen initiatieven om de saamhorigheid te versterken. We maken ruim baan voor initiatieven die inwoners en/of organisaties nemen om betrokkenheid te vergroten. We faciliteren deze initiatieven, en ondersteunen of stimuleren waar nodig. 3. Inwoners ontmoeten elkaar in het dorp en online We richten ons op het wegnemen van belemmeringen om ontmoeting mogelijk te maken. Het ontbreken van bijvoorbeeld een sociaal netwerk, of mobiliteits- en/of financiële knelpunten, mogen contacten niet in de weg staan. 4. Er is een sterk (ondersteunend) netwerk van gezinnen en inwoners Inwoners kunnen op elkaar rekenen en trekken samen op. Voor minder krachtige gezinnen zetten we in op een koppeling met steungezinnen. Daarnaast faciliteren en ondersteunen we (de totstandkoming van) het netwerk van pleeggezinnen. 5. Er is een stevige verbinding tussen cliënt, formele en informele netwerken c.q. organisaties We zetten in op een samenwerking van formele en informele zorg. Mantelzorgers, vrijwilligers, professionals trekken in het belang van de cliënt samen op (zie ook doelstelling 4). 6. Nieuwkomers integreren in de Leusdense samenleving Nieuwkomers maken, net als alle inwoners van Leusden, deel uit van de samenleving. Om ervoor te zorgen dat deze integratie niet uitblijft, hebben we specifiek voor nieuwkomers extra aandacht voor het bekend raken in Leusden, de opbouw van een netwerk, taalverwerving en (arbeids)participatie. Voor mantelzorgers:

Beleidsnotities	***Toelichting/ hoofddoelstelling***	***Doelstellingen***
		Mantelzorgers kennen hun grenzen en delen hun zorgen als dit zorgen voor hen te belastend wordt We ondersteunen mantelzorgers zowel in groepen als met individueel maatwerk. Mantelzorgers herkennen zich in het begrip mantelzorg, weten waar ze moeten zijn voor informatie en advies en worden gewaardeerd. Met betrekking tot de ondersteuning van kwetsbare inwoners heeft de gemeente Leusden als doelstelling dat (Zorg) vrijwilligers kunnen rekenen op ondersteuning. Vraag naar en aanbod van vrijwilligers is op elkaar afgestemd. We ondersteunen vrijwilligers door onder andere deskundigheidsbevordering.
Beleidskader sociaal domein 2019-2022 Focus en transparantie	Het beleidskader bevat geen specifieke doelstellingen t.a.v. vrijwilligers en mantelzorgers.	De gemeente streeft naar een samenleving waarin mensen oog hebben voor elkaar met een sterke basisinfrastructuur waar samen vorm aangegeven wordt. Om dit te bereiken werkt de gemeente samen met inwoners, ondernemers, bedrijven, vrijwilligers-(organisaties), verenigingen, en instellingen. Dit is terug te zien in de vele activiteiten die door vrijwilligers, mantelzorgers, (sport)verenigingen en maatschappelijke partners worden gedaan.

Bijlage 4 Financieel overzicht vrijwilligersbeleid gemeente Leusden

(Bron: begroting 2019 gemeente Leusden)

LASTEN				
	uitvoerder	budget		
		gemeente	derden (AFAS/St. de Boom/service clubs)	
vrijwilligersverzekering	Lariks	4.500		
beheer vrijwilligersvacaturebank	Lariks	p.m.		
mantelzorgregeling	Lariks	104.200		
uitvoeringskosten mantelzorgregeling	Lariks	15.500		
vrijwilligersprijs Leusden	Lariks	1.000		
AFAS aanmoedigingsprijs (geen gemeentelijk budget)	Lariks		500	AFAS
gemeentepluim	gemeente	250		
Annie de Beaufortspeld/prijs	de Boom		2.500	st de Boon
de Stille kracht Trofee	SMBL		p.m.	SMBL
Organisatie matchbeurs Leusden	gemeente	6.000		
Organisatie huiskamer Leusden (incidenteel)	Lariks	5.000		
Budget vrijwilligers				
vrijwilligersonkosten	Lariks	12.000		
deskundigheidsbevordering	Lariks	5.000		
ondersteuning vrijwilligersorganisaties	Lariks	7.000		
formatieve inzet Lariks tbv vrijwilligers/mantelzorgers	Lariks	p.m.		
Fonds Samenlevingsinitiatieven	Lariks	100.000		
uitvoeringskosten FSLI	Lariks	5.000		
wijkgerichte activiteiten (projectbudget)	Leusden ZET	30.000	3x € 10.000	
wijkgerichte activiteiten (projectbudget)	wijkkamer Alandsbeek	15.000		
wijkgerichte activiteiten	DAVA	9.200		
subs. culturele activiteiten door vrijwilligers	diverse inst.	p.m.		
subs. maatschappelijke activiteiten door vrijwilligers	diverse inst.	p.m.		
bijdragen vrijwillige inspraakorganen gemeente	diverse	p.m.		
buurtbemiddeling	St. buurtbem.	2.500	1.000	WSL
Totaal		322.150	4.000	
Akortingen				
Stichting Maatschappelijke Begeleiding Leusden	SMBL			
Leusden Zuid En Tabaksteeg	Leusden ZET			
Door Achtervelders Voor Achtervelders	DAVA			
Woningstichting Leusden	WSL			
Fonds Samenlevingsinitiatieven	FSLI			

Bijlage 5 Gegevens vergelijkbare gemeenten Leusden

Inwonersgegegevens, mantelzorg, vrijwilligerswerk, maatschappelijke participatie Leusden en vergelijkbare gemeenten

Bron: https.waarstaatjegemeente.nl (geraadpleegd op 19 maart 2020) en CBS-statline (geraadpleegd op 27 mei 2020)

Gemeente	*provincie*	*aantal inwoners (volgens GBA) in 2019*	*aantal huishoudens*	*bevolking 0 t/m14 jaar in % in 2019*	*bevolking 15 t/m 64 jaar in % in 2019*	*bevolking 65 jaar en ouder in % in 2019*	*% mantelzorg verlenen (2016)*	*% vrijwilligers werk (2016)*	*inwoners aangesloten bij sportverenigi ng in % in 2018*	*besteedbaar inkomen per huishouden CBS in 2018 x 1000 (cbs statline geraadpleegd 27 mei 2020)*	*niet beroepsbevolking x 1000 in 2018 (cbs statline geraadpleegd 27 mei 2020)*	*bevolking met hoog onderwijsniveau hbo, hbo +, wo x 1000*	*% van bevolking met hoog opleidingsniveau in 2018*
Aa en Hunze	Drenthe	25386	11073	13,6	60,3	26,1	17,0	31,8	32,4	51,8	19	7	37%
Bronckhorst	Gelderland	36212	15520	13,6	61,0	25,4	17,6	41,6	32,7	51,8	27	7	26%
Dalfsen	Overijssel	28499	11232	17,1	62,3	20,6	14,1	47,2	33,4	52,1	21	5	24%
Epe	Gelderland	33145	14070	14,8	60,4	24,8	14,4	38,7	28,4	49,9	24	6	25%
Ermelo	Gelderland	26858	11129	15,4	61,5	23,1	18,9	39,5	26,2	50,3	19	6	32%
Hellendoorn	Overijssel	35808	14568	16,5	61,9	21,6	17,1	38,1	35,1	50	26	5	19%
Leusden	Utrecht	30030	12688	16,7	61,8	21,5	14,7	36,8	32,4	56,1	22	8	36%
Nunspeet	Gelderland	27481	10616	18,4	61,4	20,2	17,6	41,9	23,1	50,4	20	4	20%
Oisterwijk	Brabant	26140	11128	14,8	61,3	23,9	21,0	27,0	31,7	56,1	19,0	7,0	37%
Nederland				15,9	64,9	19,2	14,2	29,7	24,9	42,1	12936	3992	31%

Bijlage 5 vervolg Gegevens vergelijkbare gemeenten Leusden

Sociaal geografische gegevens vergelijkbare gemeenten

Gemeente	***Aa en Hunze***	***Bronckhorst***	***Dalfsen***	***Epe***	***Ermelo***	***Hellendoorn***	***Leusden***	***Nunspeet***	***Oisterwijk***	***Nederland***
Aantal inwoners	25386	36212	28499	33145	26858	35808	30030	27481	26140	
Aantal huishoudens	11073	15520	11232	14070	11129	14568	12688	10616	11128	
bevolking 0 t/m14 jaar in % in 2019	13,6	13,6	17,1	14,8	15,4	16,5	16,7	18,4	14,8	15,9
bevolking 15 t/m 64 jaar in % in 2019	60,3	61,0	62,3	60,4	61,5	61,9	61,8	61,4	61,3	64,9
bevolking 65 jaar en ouder in % in 2019	26,1	25,4	20,6	24,8	23,1	21,6	21,5	20,2	23,9	19,2
Sociaal geografisch (bron: https:// wikipedia.org)	In 1998 samengevoegd: Anloo, Gasselte, Gieten, en Rolde.	In 2005 samen-gevoegd: Hengelo (Gelderland, Hummelo en Keppel, Steenderen, Vorden en Zelhem.	In 2001 samen-gevoegd: Nieuwleuse n en Dalfsen	Gemeente heeft vier dorpen: Epe, Vaassen, Emst en Oene	Ermelo heeft geen dorpen wel een aantal kernen.	Gemeente heeft vijf dorpen: Daarle, Daarlerveen, Haarle, Hellendoorn Nijverdal.	Gemeente heeft vier dorpen: Leusden, Achterveld, Leusden-Zuid Stoutenburg	Gemeente heeft vier dorpen: Nunspeet, Elspeet, Vierhouten Hulshorst	Gemeente bestaat uit drie dorpen: Oisterwijk, Moer-gestel, Heukelom.	

Bijlage 6 Doelstelling uit beleidskader 2017 en 2018 en realisaties

Doelstellingen uit beleidskader 2017-2018	*Wat heeft de gemeente gedaan om doelstellingen te bereiken? (Bron: Jaarverslag 2018, pag. 40-47)*
Inwoners voelen zich betrokken bij wat er in Leusden speelt. Inwoners staan in contact met hun wijkgenoten of doen vrijwilligerswerk bij een organisatie. Ook een actief cultureel Leusden en vitale (sport) verenigingen dragen bij aan het versterken van de saamhorigheid. **Inwoners/organisaties nemen initiatieven om de saamhorigheid te versterken.** We maken ruim baan voor initiatieven die inwoners en/of organisaties nemen om betrokkenheid te vergroten. We faciliteren deze initiatieven, en ondersteunen of stimuleren waar nodig.	1. **Stimuleren van buurtactiviteiten en ruimte bieden aan initiatieven van inwoners** Activiteiten en initiatieven zijn gestimuleerd door middel van financiële ondersteuning en accommodaties. In 2018 zijn 51 aanvragen door Fonds Samenlevingsinitiatieven gefinancierd. 2. **Stimuleren van verbindingen tussen inwoners, lokale organisaties en ondersteunende professionals** Met tijdelijke ondersteuning van Lariks is de Deel, voormalige ontmoetingsruimte van Beweging 3.0, Groenhouten weer geopend met als doel er weer een bruisende ontmoetingsplek te realiseren. 3. **(Sport)verenigingen stimuleren mensen om, ongeacht hun beperking, actief of als toeschouwer aan activiteiten deel te nemen** In 2018 is de dag van het aangepast sporten voor de regio Eemland succesvol in Leusden georganiseerd. Tussen de gemeente in de regio's is een samenwerkingsovereenkomst gesloten om zich gezamenlijk in te spannen voor Grenzeloos actief. Kern van overeenkomst is dat vraag en aanbod aan elkaar gekoppeld worden op het gebied van aangepast sporten. 4. **Stimuleren van (nieuwe) culturele activiteiten waaraan iedereen actief, als vrijwilliger of toeschouwer, kan deelnemen** Voor de uitvoering van culturele activiteiten in Leusden is in totaal voor 21 culturele projecten een financiële bijdrage uit het Fonds Samenlevingsinitiatieven verstrekt. Dit met behulp van vele vrijwilligers. Veelal kleinschalige projecten met een bereik van 25 tot een paar honderd toeschouwers. Met één uitzondering: de operavoorstelling bereikte dit jaar zo'n 2500 toeschouwers. 5. **Ontwikkelen van een 'activiteitenapp'** In maart 2018 is de activiteitenapp LeusdenLeeft is gelanceerd. De app wordt goed gebruikt onder de inwoners van Leusden en wordt als zeer bruikbaar en prettig ervaren.
Inwoners ontmoeten elkaar in het dorp en online We richten ons op het wegnemen van belemmeringen om ontmoeting mogelijk te maken. Het ontbreken van bijv.. een sociaal netwerk, of mobiliteits- en/of financiële knelpunten, mogen contacten niet in de weg staan.	1. **Realiseren van een (informeel) vangnet voor mensen met een beperkte mobiliteit** Concreet zijn DAVA automaatje en vrijwillig vervoer via LL2 gerealiseerd en is er ingezet op communicatie om inwoners van de vervoersmogelijkheden op de hoogte te brengen. Vanuit het beleidsplan/regionaal en lokaal beleid hebben we het maatschappelijk/ doelgroepenvervoer nieuwe impulsen gegeven. 2. **Stimuleren van laagdrempelige ontmoetingspunten** Er is een drietal laagdrempelige ontmoetingspunten gerealiseerd in 2018. Andere ontmoetingspunten worden steeds beter gevonden door de inwoners, zoals bijv. Antares. 3. **Faciliteren van online ontmoetingsmogelijkheden (connectiviteit)** In 2018 is geen gevolg en prioriteit gegeven aan het extra faciliteren van connectiviteit online.
Er is een sterk (ondersteunend) netwerk van gezinnen en inwoners Inwoners kunnen op elkaar rekenen en trekken samen op. Voor minder krachtige gezinnen zetten we in op een koppeling met steungezinnen. Daarnaast faciliteren en	1. **Onderzoeken van mogelijkheden voor steungezinnen/netwerken van ouders voor gezinnen die dat nodig hebben** Jeugdzorgaanbieder Youke voert in Leusden ondersteunende taken uit in het kader van de pilot Gezinsparaplu. De aangewezen gezinshuisouder zal samen met Youke en de ingestelde stuurgroep onder andere de volgende vragen beantwoorden: - Op welke plek is een gezinshuisparaplu het meest effectief? - Is de veronderstelling juist dat de werkwijze van de 'gezinsparaplu' breakdowns kan voorkomen?

Doelstellingen uit beleidskader 2017-2018	*Wat heeft de gemeente gedaan om doelstellingen te bereiken? (Bron: Jaarverslag 2018, pag. 40-47)*
ondersteunen we (de totstandkoming van) het netwerk van pleeggezinnen.	- Hoe kunnen we de kracht van de samenleving (kerken, maatjesprojecten, buurt -sportcoaches) benutten? **2. Oganiseren van een 'oppas'-mogelijkheid voor mantelzorgouders van een kind met een (meervoudige) beperking** Uit nader onderzoek door gesprekken met ouders bleek dat een 'oppas' niet zozeer de behoefte was. Het ging vooral om aandacht en betrokkenheid bij het gezin: iemand die vraagt hoe het gaat, wat het gezin nodig heeft. Hierover is afstemming met Lariks. Het realiseren van een 'oppasvoorziening' is niet langer van toepassing.
Er is een stevige verbinding tussen cliënt, formele en informele netwerken c.q. organisaties We zetten in op een samenwerking van formele en informele zorg. Mantelzorgers, vrijwilligers, professionals trekken in het belang van de cliënt samen op (zie ook doelstelling 4).	**1. Inzetten op verschuiving van het aanbod hulp in het huishouden van formele organisaties naar samenwerkingsvormen** Er is een overlegtafel met formele zorgpartijen maatschappelijke organisaties, Lariks en cliënten waar ingezet is op innovatie. Het overleg is enkele malen bijeengekomen, maar concrete pilots of een nieuwe structuur/organisatie heeft dat nog niet opgeleverd. Wel is (door goede tariefafspraken) geborgd dat partijen hier echt op in kunnen gaan zetten in 2019. **2. Opzetten van een coördinatiepunt om inwoners, zorgprofessionals, vrijwilligersorganisaties en fondsen met elkaar in contact te brengen** Huiskamer van Leusden is gerealiseerd en wordt steeds beter gevonden door professionals, vrijwilligers en inwoners.
Nieuwkomers integreren in de Leusdense samenleving Nieuwkomers maken, net als alle inwoners van Leusden, deel uit van de samenleving. Om ervoor te zorgen dat deze integratie niet uitblijft, hebben we specifiek voor nieuwkomers extra aandacht voor het bekend raken in Leusden, de opbouw van een netwerk, taalverwerving en (arbeids)participatie.	**1. Organiseren van een sociaal netwerk rondom nieuwkomers en bieden van passende begeleiding richting zelfredzaamheid en (arbeids)participatie** Er zijn samenwerkingsafspraken gemaakt tussen St. Nieuwkomers- en Vluchtelingenwerk Amersfoort (NVA) en Gastvrij Leusden, op basis waarvan nieuwkomers gekoppeld zouden worden aan een inwoner van Leusden. De inwoner zou als 'maatje' dienen, om de nieuwkomer te helpen sneller bekend te raken met het dagelijks leven in Leusden en Nederland, en nieuwe contacten op te doen. Deze werkwijze is onvoldoende van de grond gekomen en daarom niet voortgezet. Begin 2019 wordt naar een alternatief gezocht om de 'sociale integratie' die nodig is, te stimuleren.
Mantelzorgers kennen hun grenzen en delen hun zorgen als dit zorgen voor hen te belastend wordt We ondersteunen mantelzorgers zowel in groepen als met individueel maatwerk. Mantelzorgers herkennen zich in het begrip mantelzorg, weten waar ze moeten zijn voor informatie en advies en worden gewaardeerd.	**1. Uitvoeren van een behoefteonderzoek onder de ontvangers van mantelzorgcomplimenten** In januari 2018 heeft Lariks in opdracht van het college een enquête gehouden onder de 525 inwoners in Leusden die het mantelzorg-compliment ontvangen. In deze enquête was ook een vraag over de behoefte aan respijtzorg in een respijthuis opgenomen. **2. Bevorderen van deskundigheid bij professionals, mantelzorgers en zorgvrijwilligers en organiseren van voldoende 'respijtzorg'** Lariks heeft deskundigheid bevordering geboden conform afspraak en ook 'het lotgenotencontact bevorderd onder mantelzorgers. In 2018 is door de Rotaryclub Leusden onderzoek gedaan naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een Respijthuis in Leusden. Er is een werkbezoek gebracht aan een respijthuis en een businesscase uitgewerkt. Dit is besproken met stakeholders en wordt verder uitgewerkt in kleine werkgroepen onder leiding van de Rotary.

Doelstellingen uit beleidskader 2017-2018	*Wat heeft de gemeente gedaan om doelstellingen te bereiken? (Bron: Jaarverslag 2018, pag. 40-47)*
(Zorg) vrijwilligers kunnen rekenen op ondersteuning. Vraag naar en aanbod van vrijwilligers is op elkaar afgestemd. We ondersteunen vrijwilligers door onder andere deskundigheidsbevordering.	1. **Bereiken van (zorg)vrijwilligers, hun ondersteuningsbehoeften in kaart brengen en bevorderen van hun deskundigheid** Lariks is het steunpunt voor (zorg) vrijwilligers en mantelzorgers. Zo worden bijvoorbeeld maatjes geworven voor de maatjesprojecten, specifiek om mantelzorgers te ontlasten. Om deze maatjesprojecten tot een succes te maken wordt scholing en begeleiding aangeboden.

Bijlage 7 E-mail verzoek invullen vragenlijst vrijwilligers gemeente Leusden

Goedemorgen/Goedemiddag,

Graag mail ik u het volgende namens de rekenkamercommissie Vallei en Veluwerand. De rekenkamercommissie doet op dit moment onderzoek naar het vrijwilligersbeleid in de gemeente Leusden.
Uw mailadres hebben wij ontvangen vanuit de gemeente Leusden en/of Lariks.
Zij hebben aangegeven dat uw organisatie bereid is om mee te doen aan het onderzoek en daardoor mee wil werken aan het verbeteren van het beleid.
Wilt u onderstaand verzoek doorsturen naar de vrijwilligers van uw organisatie?

Met vriendelijke groeten,

Namens de rekenkamercommissie Vallei en Veluwerand,

Ingrid Spoor

Beste vrijwilliger,

Rekenkameronderzoek naar vrijwilligersbeleid in Leusden
Op dit moment is de rekenkamercommissie Vallei en Veluwerand (https://www.rkvalleienveluwerand.nl/) bezig met een onderzoek naar vrijwilligersbeleid in de gemeente Leusden. De rekenkamercommissie voert dit onderzoek uit op verzoek van de gemeenteraad. Vrijwilligerswerk wordt steeds belangrijker en de gemeenteraad wil zeker weten dat het beleid van de gemeente effectief en toekomstgericht is. Overal in Nederland wordt steeds meer een beroep gedaan op vrijwilligers vanwege de terugtredende overheid op tal van gebieden. Denk bijvoorbeeld aan het versterken van sociale cohesie door buurtinitiatieven, groenbeheer door inwoners of mantelzorgers.

Wat willen we weten?
In het onderzoek willen we van u graag weten waarom u vrijwilligerswerk doet, welke knelpunten u ervaart en hoe het aantal vrijwilligers op peil kan blijven en eventueel nog kan toenemen. Ook voor de toekomst.

Wij horen heel graag uw mening
Door het invullen van de digitale vragenlijst Vrijwilligersbeleid Leusden. Denk mee! kunt u uw mening geven over het huidige vrijwilligersbeleid. Het invullen van deze vragenlijst kost hooguit 15 minuten. U kunt de vragenlijst invullen tot ***6 juli.***

Wilt u het vrijwilligersbeleid in de gemeente Leusden verder verbeteren?

Behalve de digitale vragenlijst organiseren we op ***woensdagavond 8 juli van 19.30-21.30 uur*** een online bijeenkomst via Zoom waar u vanuit huis aan kunt deelnemen. U heeft daarvoor een computer met camera en microfoon nodig en een internetverbinding. Tijdens deze bijeenkomst willen we graag samen met u en andere vrijwilligers doorpraten en komen tot oplossingen waarmee het vrijwilligersbeleid in Leusden effectief blijft en gericht op een duurzame inzet van vrijwilligers op de lange termijn. U heeft de mogelijkheid om samen met andere vrijwilligers bij te dragen aan het verbeteren van het beleid.
Wilt u deelnemen aan de online bijeenkomst, vul dan uw email in aan het einde van de digitale vragenlijst of mail uw mailadres naar info@rkvalleienveluwerand.nl.
Voorafgaand aan de bijeenkomst ontvangt u dan per mail een persoonlijke uitnodiging voor de bijeenkomst.

Samenwerking met bureau Spilter
Medewerkers van bureau Spilter (https://www.spilter.nl/) begeleiden de online bijeenkomst. Zij beschikken over speciale software en ervaring om de bijeenkomst in goede banen te leiden.

Nog vragen?
Heeft u nog vragen, bel of mail gerust.

Met vriendelijke groeten,